

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Super Genesisim.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75090)

fuerant, subsequentibusque penderent, si propter A novitatem parvæ rei, rursus dicta ponerentur, facerent etiam repetita fastidium proculdubio. Ne ergo expositionis, unde hæc excerpta sint, recurrens ordinem, plus in quibusdam hujus operis locis aliquid, quam in textu libri est positum minusve reperias, causæ fecit ratio, quam præmissi. Perpendens autem, quod si utriusque testamenti in unum vellem testimonia redacta colligere, & voluminis normam excederet, & legentis desiderium impediret, in tribus hoc voluminibus Domino est cooperante dispositum: ut duo veteris, tertium novi dicta conti-

neat. Quæ Beatitudini vestræ, non temeritatis ausu, sed amore vestri provocatus studij, quod in inquisitione divini olim fervet eloquij, sciens maximè in dictis prædicti Pontificis nostri quanta noscendi vestra sit aviditas mentis, ex multis voluminibus pauca componens, studui destinare, humili obsecrans prece, qua valeo, ut dum vobis, vel quisquis legerit, in hoc opere laboris mei cura placuerit, pro me ad Dominum intercessores esse dignentur: quatenus hoc pondere corruptionis exuto, à meorum absolutus inveniri merear vinculis peccatorum.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI GENESEOS.

- 1 **D**E creato celo, quod postmodum vocavit firmamentum.
- 2 Item unde supra.
- 3 Facta est lux, & paulo post: factum est vespere.
- 4 Protulit terra herbam virentem, & asferentem semen juxta genus suum.
- 5 Item unde supra.
- 6 Item unde supra.
- 7 Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.
- 8 Requievit Deus die septimo.
- 9 Item unde supra.
- 10 Ista sunt generationes cali, & terra quando creata sunt.
- 11 Quod quatuor fluminibus de paradiso egredientibus terra rigatur.
- 12 Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.
- 13 Quod ex latere Adam dormientis Eva processit.
- 14 Cur præcepit vobis Dominus Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?
- 15 In quacunque die comedetis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii.
- 16 Item unde supra.
- 17 Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile.
- 18 De consensu Ada in acceptione pomi.
- 19 Quod Adam post peccatum inobedientia pudenda contexit.
- 20 Cum audisset Adam vocem Domini Dei ambulantis in paradiso ad auram post meridiem.
- 21 Vocavit Adam, & dixit, ubi es?
- 22 Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno: & comedi.
- 23 Item unde supra.
- 24 Pectore, & ventre repes.
- 25 Inimicitias ponam inter te, & mulierem.
- 26 Maledicta terra in opere tuo.
- 27 Terra es, & in terram ibis.
- 28 Collocavit ante paradisum veluti Cherubim, & flammæum gladium atque versatilem.
- 29 Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain autem, et ad munera ejus non respexit.
- 30 In foribus peccatum tuum aderit.
- 31 Si rectè offeras, rectè autem non divides, peccasti.
- 32 Quod Cain primum filium Enoch vocat, atque ex ejus nomine civitatem, quam condidit, appellat.
- 33 Item unde supra.
- 34 Videns Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, pœnituit eum quod hominem fecisset.
- 35 De arca diluvij quod ampla in inferioribus, angusta in superioribus fuit.
- 36 Item unde supra.
- 37 Sensus, et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.
- 38 Crescite, et multiplicamini, et replete terram.
- 39 Arcum meum ponam in nubibus.
- 40 De Noë ebrietate.
- 41 Maledictus Chanaan puer, servus eris fratrum suorum.
- 42 Venite descendamus, & confundamus ibi linguas eorum.
- 43 De Abraham quod cum ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aves expellit.
- 44 Quod Abraham tribus visis Angelis extra ostium occurrit, Sara verò post ostium substitit.
- 45 De tribus viris Sodomam pergentibus.
- 46 Clamor Sodomorum, & Gomorreorum multiplicatus est.
- 47 Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis & cinis.
- 48 Vim faciebant Loth vehementissimè.
- 49 Loth ardentem Sodomam fugiens, sed tantum Segor veniens, nequaquam mox montana conscendit.
- 50 Dominus pluit super Sodomam sulfur & ignem.

- 51 De Abraha conjuge in sepulcro duplici sepulta.
- 52 Puer ad Rebeccam in Isaac conjugio mittitur.
- 53 Pone manum tuam subter femur meum, ut adjurem te per Deum cali.
- 54 Deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua, eo quod eset sterilis, qui exaudivit eum.
- 55 Factus est Esau vir gnarus venandi, & agricola.
- 56 De Esau quoddam ob lenticulam vendidit primogenita.
- 57 De Isaac qui apud alienigenam gentem puteos fodit.
- 58 Item unde supra.
- 59 De benedictionibus Iacob, & Esau.
- 60 De Isaac quod caligantibus oculis filium nesciens benedicit.
- 61 Egressus Iacob de Bersabee pergebat Haran.
- 62 Item unde supra.
- 63 De Lia, & Rachel.
- 64 De virgis Iacob in canalibus positis.
- 65 De Laban, qui persequens cum furore

- Iacob, sua apud eum idola requirit.
- 66 De luctatione Iacob cum Angelo.
- 67 Item unde supra.
- 68 Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea.
- 69 Egressa est Dina ut videret mulieres regionis illius.
- 70 De talari tunica Ioseph.
- 71 Ecce somniator noster venit, venite occidamus eum.
- 72 Ecce Dominus meus, mihi omnibus traditis, ignorat quod habet in domo sua.
- 73 De Ioseph, qui relicto in manu domina pallio, fugit.
- 74 Intravit Iacob in Aegyptum cum animabus.
- 75 Quod Aegyptij propter urgentem famem sese Pharaoni in famulos vendiderunt.
- 76 Isachar asinus fortis accubans inter terminos.
- 77 Fiet Dan coluber in via, cerastes in semita.
- 78 Item unde supra.
- 79 Benjamin lupus rapax mane comedit pradam, et vespere dividet spolia.

INCIPIT EXPOSITIO SUPER LIBROS GENESIS, EXODI, Levitici, Numeri, Deuteronomij, Judicum ac Regum, & super Psalmos.

CAPUT I.

De creato celo, quod postmodum vocavit firmamentum.

Gen. 1. 4

In expositio-
ne beati Iob
l. 27. c. 24.

VIRTUTES Angelicæ, quæ in divino amore fixæ persistere, lapsis superbientibus angelis, hoc in munere retributionis accepere: ut nulla jam rubigine surripientis culpæ mordeantur, ut in contemplatione conditoris sine felicitatis sine permancant, & in hoc quod sunt condita, æterna stabilitate persubstant. Quod bene apud Moysen ipsa de mundi origine historia verba testantur, cum & prius factum cælum dicitur, & hoc idem postmodum firmamentum vocatur: quia videlicet natura angelica, & prius subtilis est in superioribus condita, & post, ne unquam potuisset cadere, mirabilius confirmata.

CAPUT II.

Item unde supra.

In com-
ment. I. 2. 6.
thelii.

Tales creati sunt angeli, ut si vellent, in beatitudinis luce persisterent, si autem nolent, etiam labi potuissent. Unde & Satan cum sequacibus legionibus cecidit: sed post ejus lapsum ita confirmati sunt angeli qui persistere, ut cadere omnino non possent. Quod bene in ipso exordio Genesios libri ex historica descriptione signatum est: quia creavit Deus cælum, & terram, quos postmodum vocavit firmamentum. Celi ergo fuere ij, qui prius bene sunt conditi: sed postmodum firmamentum appellati sunt, quia ne omnino jam caderent, virtutem incommutabilitatis accepere.

S. Greg. Tom. III.

A

CAPUT III.

Facta lux, & paulo post: Factum est vespere. Gen. 1. 5

Nequaquam sic in hac vita per exercitacionem justitiæ peccatum deferitur, ut in eadem justitia inconcussè maneatur: quia & si jam à cordis habitaculo culpam relicitudo eliminat, ipsa tamen culpa quæ repellitur cogitationis nostræ foribus assidens, ut sibi aperiatur, pulsat. Quod Moyses spiritualiter innuit cum facta corporaliter temporum momenta narravit, dicens: Factum est lux; atque paulo post subjiciens. Factum est vespere. Creator quippe omnium humanæ culpæ præsciens tunc expressit in tempore, quod nunc versatur in mente. Lux quippe ad vespeream ducitur: quia nimirum lumen relicitudinis umbra sequitur tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non extinguitur, nequaquam nox, sed vespere facta perhibetur: quia tentatio sæpe in corde rectorum lumen justitiæ abscondit, sed non interimit: & quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus non extinguit.

De electo-
rum tenta-
tionibus.
In exposit. B.
Iob l. 8. c. 6.

B

CAPUT IV.

Protulit terra herbam virentem, & afferentem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam. Gen. 1. 6

Hoc quod testatur historia sic est veraciter factum, ut significaret aliquid veraciter faciendum. Per terram quippe figuratur Ecclesia, quæ & verbi nosculo reficit, & patrocinij umbraculo custodit, quæ loquendo pacit & opitulando protegit: ut non solum herbam refectionis proferat, sed etiam cum fru-

De virtuti-
bus Eccle-
siae. In exp.
B. Iob. l. 19.
c. 12. ante
med.

K x ij

EGO
IM
m. 3

ctu operis arborem protectionis adhibeat.

CAPUT V.

Item unde supra: Lignumque faciens fructu.

Lignum secundum suam speciem semen producit, cum mens nostra ex sui consideratione se in alium colligit, ut recti operis germen pariat. Hinc quidam sapiens dixit: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Hinc in evangelio Dominus dicit: *Quamcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.* Ac si aperte diceret: Speciem vestram in alterutrum respicite, atque ex vobismetipsis agnosceite, quid vos oporteat aliis exhibere.

CAPUT VI.

Item unde supra: Protulit terra herbam virentem.

Quid hoc loco per herbam, nisi bona operatio ponitur. Licet in conditione mundi ita historice factum teneamus; terram tamen Ecclesiam figurasse non inconvenienter accipimus, quæ in eo germinavit herbam virentem, in quo ad verbum Dei secunda misericordiae opera protulit.

CAPUT VII.

Gen. 1. c. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.

Licet per coeternum patris verbum cuncta creata sint: in ipsa tamen relatione creationis ostenditur, quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel celestibus, sed tamen insensibilibus homo praefertur. Cuncta quippe cum faceret, *Dixit, & facta sunt:* cum vero facere hominem decernit, hoc quam reverenter pensandum est, praemittit, dicens: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Neque enim de eo sicut de rebus ceteris scriptum est: *Fiat, & factum est:* neque ut aquatilia vel volatilia, sic contra hominem protulit: sed priusquam fieret, *Faciamus* dicitur: ut videlicet, quia rationalis creatura condebatur, quasi cum consilio facta viderentur. Quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur: ut scilicet non per iussionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret, qui ad conditoris imaginem fiebat.

CAPUT VIII.

Gen. 2. a. Requievit Deus die septimo ab omni opere quod patrarat.

Quid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Ut enim humanae rationis causas de septenario numero taceamus, quæ asserunt, quod idcirco perfectus sit: quia constat ex primo qui dividi potest, & ex primo qui dividi non potest. Certissimè scimus quod septenarium numerum scriptura sacra pro perfectione ponere consuevit: unde & septimo die Dominum requievisse ab operibus asserit. Hinc est enim quod septimus dies in requiem hominibus, id est in sabbatum datus est. Hinc est quod jubileus annus in quo plena requies exprimitur septem hebdomadibus consummatur, qui monade addita nostræ actionis summa impletur. Hinc est enim quod perfectione septiformis gratiæ implendi duodecim sunt Apostoli electi. A septenario itaque numero in duodenarium surgitur: nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tendit. Sive enim quatuor per tria, sive tria per

A quatuor ducantur, septem in duodecim vertuntur. Unde & sancti Apostoli quia trinitatem in quatuor partibus mundi predicare mittebantur, duodecim sunt electi, ut etiam numero perfectionem ostenderent, quam vita, & voce predicarent.

CAPUT IX.

Item unde supra.

Septenario numero perfectio aternitatis innuitur, cum dies septimus in requiem Domini sanctificatus vocatur. Cui jam non vespera dicitur: quia aternæ beatitudinis requies nullo termino coarctatur.

CAPUT X.

Gen. 2. a. Ista sunt generationes cali, & terra, quando creata sunt.

Querendum nobis est quomodo Deus simul cuncta condidit, dum isdem Moyses sex dierum mutatione variante distinctè creata describit. Quod tamen citius agnoscimus, si ipsas causas originum subtiliter indagamus. Recum quippe substantia simul creata est, sed simul per species formata non est: & quod simul extitit per substantiam materiam, non simul apparuit per speciem formæ. Cum enim simul factum caelum terramque describitur, simul spiritualia, atque corporalia, simul quidquid de caelo oritur, simul factum quidquid de terra producit, indicatur. Sol quippe, Luna, & sidera quarto die facta in caelo perhibentur; sed quod quarto die processit in speciem, primo die in caeli substantia extitit per conditionem. Primo die creata terra dicitur, tertio arbuta condita, & cuncta terræ virentia describuntur: sed hoc quod die tertio se in speciem protulit, nimirum primo, in ipsa de qua ortum est terræ substantia, conditum fuit. Hinc est, quod Moyses & distinctè per dies singulos condita omnia retulit, & tamen simul omnia creata subjunxit, dicens: *Ista generationes cali, & terra, quando creata sunt in die quo fecit Dominus caelum, & terram, & omne virgultum agri, antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis.* Qui enim diversis diebus creatum caelum, & terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat: ut liquidò ostenderet, quod creatura omnis simul per substantiam extitit, quamvis non simul per speciem processit. Hinc illic quoque scriptum est: *Creavit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam fecit eos.* Necdum enim facta Eva describitur, & jam homo masculus, & femina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere erat proculdubio femina processura, in illo jam computatur per substantiam, à quo producenda fuerat per formam. Considerare tamen hæc & in minimis possumus, ut ex minimis majora pensemus. Herba namque cum creatur, necdum in illa fructus, necdum fructus sui semen ostenditur. Inest verò ei etiam cum non apparet fructus, & semen: quia nimirum simul sunt in radicis substantia, quæ non simul prodeunt per temporis incrementa.

CAPUT XI.

Gen. 2. b. Quod quatuor fluminibus de paradiso egredientibus terra rigatur.

Solidum mentis nostræ ædificium prudentia, tem- De qua sperantia, fortitudo, justitia continet: quia in his quatuor virtutibus tota bona operis structura constituitur. Quatuor ergo paradisi flumina terram irrigant, quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur.

CAPUT XII.

Gen. 1. c. **Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.**

De servanda custodia boni operis. In expof. B. Job, lib. 17. c. 3.
Pensandum magnopere est, quia bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt, non caventur: perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur. Unde bene quoque de ipso primo parente dicitur: *Posuit eum Dominus in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret.* Operatur quippe qui agit bonum quod præcipitur, sed quod operatus fuerit non custodit, cui hoc subrepat, quod prohibetur. Unde magnopere oportet & bonam semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus cautè in cogitatione custodire. Nam si mentem elevat, bona non sunt, quia non auctori militant, sed clationi. De qua re non inordinatè agimus, si ex libris, licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem ecclesiæ additis, testimonium proferamus. Eleazar namque in pralio elephantum feriens stravit, sed sub ipso quem extinxit, occubuit. Quos ergo iste significat, quem sua victoria oppressit, nisi eos qui vitia superant, sed sub ipsa quæ subjiciunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quem profernit, moritur, qui de culpa quàm superat, elevatur.

CAPUT XIII.

Gen. 2. d. **Ex latere Adam dormientis Eva processit.**

De vacatione mentis. In expof. B. Job, lib. 30. c. 11. post med.
Sciendum est, quia nequaquam culmen contemplationis attingimus, si non ab exterioris curæ oppressione cessemus. Nequaquam nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale, quod regit, aliud animale, quod regitur, nisi ad secretum silentium recurrentes, ab omni exterioris perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrum bene Adam dormiens figuravit, de cujus mox latere mulier processit: quia quisquis ad interiora intelligenda rapitur, à rebus visibilibus oculis claudit, & tunc in seipso vel quæ præcesserit viriliter debeant, vel quæ subesse possent infirma distinguit, ut aliud in ipso sit quod regere valeat tanquam vir, aliud tanquam femina, quod regatur.

CAPUT XIV.

Gen. 3. a. **Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?**

De cavendis inimicis tentationibus. In expof. B. Job, lib. 34. c. 5. post med.
Callidus humani generis inimicus quod in paradiso egit, hoc quotidie agere non desistit. Verba quippe Dei de cordibus hominum molitur evellere, atque in eis ficta promissionis suæ blandimenta radicare: quotidie id quod Deus minatur, levigat, & ad hoc tradendum quod falsò promittit, mutat. Falsò enim pollicetur temporalia, ut mentibus hominum ea supplicia leviget, quæ Deus minatur æterna. Nam cum præsentis vitæ gloriam spondet, quid aliud dicit, quàm, *Gustate, & eritis sicut dii*? Ac si aperit dicat: Temporalium concupiscentiam tangite, & in hoc mundo sublimes apparet. Et cum timorem Divinæ sententiæ amovere conatur, quid aliud loquitur, quàm id quod primis hominibus dixit: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?* Sed quia divino munere redemptus homo iustitiam recepit, quam dudum conditus amisit, robustior se jam contra blandimenta callidæ persuasionis exercet: quia experimento didicit, quantum obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad

A penam, nunc penam suam restringitur à culpa: ut tantò magis delinquere metuat, quantò cogente supplicio, & ipse jam quod perpetravit, accusat.

CAPUT XV.

In quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & sicut dii eritis.

De diei perditione. In expof. B. Job, lib. 4. c. 9. statim d.
Dies itaque est illata promissio meliorum, sed nox est exhibita ipsa experientia calamitatum. Antiquus hostis dies est per naturam bene conditus, sed nox est per meritum ad tenebras dilapsus. Dies est cum pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestante, qui ait: *Ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis*: sed nox est cum mentes consentientium per erroris tenebras obscurat.

CAPUT XVI.

Item unde supra.

In codic. hom. mil. sup. Evang. p. 1. hom. 16. an. 16. med.
Antiquus hostis contra primum hominem parantem nostrum, in tribus se tentationibus erexit: quia hunc, videlicet gula, & vana gloria, & avaritia tentavit, sed tentando superavit: quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentavit, cum cibum ligni vetiti ostendit, atque ad comedendum suavit. Ex vana gloria tentavit eum, cum diceret: *Eritis sicut dii*. Ex provectu avaritiæ tentavit, cum diceret: *Scientes bonum, & malum*. Avaritia enim non solum pecuniæ est, sed etiam altitudinis: rectè enim avaritia dicitur, cum supra modum sublimitas ambitur. Si enim non ad avaritiam honoris ambitio pertineret, nequaquam Paulus de unigenito filio diceret: *Ne rapinam arbitratus est, esse se aequalem Deo*. In hoc ergo diabolus parentem nostrum ad superbiam traxit, quando eum ad avaritiam sublimitatis excitavit. Sed quibus modis primum hominem stravit, eisdem modis secundo homini tentando succubuit. Per gulam tentavit, qui dixit: *Dicit lapides isti panes fiant*. Per vanam gloriam tentavit, cum dixit: *Si filius Dei es, mitte te deorsum*. Per sublimitatis avaritiam tentavit, cum regna omnia mundi ostendit, dicens: *Hæc tibi omnia dabo, si proci dens adoraveris me*. Sed eis modis à secundo homine victus est, quibus primum hominem se vicisse gloriabatur: ut à nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos aditum intromissus tenebat.

CAPUT XVII.

Gen. 3. b. **Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile.**

De restringenda visus concupiscentia. In expof. B. Job, lib. 21. ca. 2. circa med.
NE quædam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est: quia intueri non debet, quod non licet concupisci. Ut enim mundanus in cogitatione servetur à lascivia voluptatis suæ, deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eva lignum vêtitum contigisset, nisi hoc prorsus incauta respexisset. Hinc ergo pensandum est, quanto debemus moderamine erga illicita visum restringere, nos qui mortaliter vivimus, si & mater viventium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam sub Judææ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdiderat, propheta dicit: *Oculus meus deperdatus est animam meam*: concupiscens enim visibilia, invisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorum visum perdidit, per oculum corporis per tulit prædam cordis. Unde nobis ad custodiendam

EGO
 IIM
 m. 3

cordis munditiam, exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepunt: & nisi interioris gravitatis pondere, & quasi juvenili quodam vigore refrænentur, ad fluxa quæque & levia mentem enervem trahunt.

CAPUT XVIII.

Gen. 3. b De consensu Ada in acceptione pomi à muliere.

De vitandis vitiis: In codice regula pastoralis, l. 3. c. 1. ad mon. 30. *Gen. 3. a*

Rom. 7. d
Ibid.

IN primo parente didicimus, quia tribus modis hominis culpæ nequitiam perpetramus, suggestione scilicet, delectatione, consensu. Primum itaque per hostem, secundum verò per carnem, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim prava suggerit, caro se delectationi subijcit, atque ad extremum spiritus victus delectatione consentit. Unde & serpens prava suggestit: Eva autem quasi caro se delectationi subdidit: Adam verò velut spiritus, suggestione, delectatione superatus adensit. Suggestione itaque peccatum agnoscimus, delectatione vincimur, consensu etiam ligamur. Unde exclaimandum nobis cum Apostolo est: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et audiamus subsequentem nos consolationem: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.*

CAPUT XIX.

Gen. 3. b Adam post peccatum inobedientia mox pudenda contexit.

De servanda mentis custodia. *In expof. B. Tob. lib. 25. c. 13. circa med.*

PER humilitatis custodiam servanda semper est munditia castitatis. Si enim piè spiritus sub Domino premitur, caro illicitè contra spiritum non levatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen suo Domino recognoscit iura legitimæ servituti. Nam si auctorem suum superbiendo contemnit, iure & in subiecta carne prælium suscipit. Unde & ille primus homo inobediens, mox ut superbiendo peccavit, pudenda contexit: quia enim contumeliam carnis spiritus Domino intulit, mox contumeliam carnis invenit. Et qui auctori suo esse subditus noluit, jus carnis subditæ, quam regebat, amisit: ut in seipsum videlicet inobedientiæ suæ confusio redundaret, & superatus disceret, quod elatus amisit.

CAPUT XX.

Gen. 3. b Cum audisset Adam vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi.

De modo divini colloquij. *In expof. B. Tob. lib. 28. c. 2. circa med.*

Nonnumquam per angelos verbis simul & rebus loquitur Deus, cum quibusdam motibus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Neque enim Adam post culpam in divinitatis substantia videre Dominum potuit, sed increpationis verba per angelum audivit, de quo scriptum est: *Cum audisset vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi.* Quid est enim quod post peccatum hominis in paradiso Dominus non jam stat, sed deambulat, nisi quod irruente culpa, se à corde hominis motum demonstrat? Quid est quod ad auram post meridiem, nisi quod lux ferventior veritatis abscesserat, & peccatricem animam culpæ suæ frigora constringebant? Ad auram namque post meridiem primus homo post culpam abscondit invenitur. Quia enim me-

ridianum charitatis calorem crediderat, jam sub peccati umbra, quasi sub frigore auræ torpebat. Sicut de eodem peccante homine scriptum est: *quia medicus secutus est umbram.* Calorem enim charitatis fugiens, veritatis solem homo deseruit, & sub umbra se interni frigoris abscondit. Unde & voce ejusdem veritatis dicitur: *Abundabit iniquitas, refrigeret charitas multorum.* Increpavit ergo Adam, deambulans, ut cæcis mentibus nequitiam suam non solum sermonibus, sed etiam rebus aperiret: quatenus peccator homo & per verba quod fecerat audiret, & per deambulationem amisso æternitatis statu, mutabilitatis suæ inconstantiam cerneret, & per auram fervore charitatis expulso torporem suum animadverteret, & per declinationem solis cognosceret quod ad tenebras propinquaret.

CAPUT XXI.

Vocavit Dominus Deus Adam, & dixit ei, Gen. 3. b
Vbi es?

Quid est quod Dominus Adam post lapsum requirit: *Vbi es?* Numquid nam divina potentia nesciebat post culpam, servus ad quæ latibula fugerant? Sed quia vidit in culpa lapsum, jam sub peccato velut ab oculis veritatis absconditum, quia tenebras erroris ejus non approbat, quasi ubi sit peccator ignorat, eumque & vocat, & requirit, dicens: *Adam ubi es?* Per hoc quod vocat, signum dat, quia ad pœnitentiam revocat. Per hoc quod requirit aperte insinuat, quia peccatores jure damnandos ignorat.

CAPUT XXII.

Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit Gen. 3. c
mihi, & comedi.

Scilicet excessus sui vitium in auctorem latenter retorquens, ac si diceret: Tu occasionem delinquendi præbisti, qui mulierem dedisti? Quatuor modis peccatum perpetratur in corde: quatuor consummatur in opere. In corde namque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audaciâ perpetratur. Fit enim suggestio per adversarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audaciâ per elationem. Culpa enim quæ terere mentem debuit, extollit, & deiciendo elevat: sed gravius elevando supplantat. Unde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis quatuor his ictibus fregit. Nam serpens suavit, Eva delectata est, Adam consensit: qui etiam requisitus confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc verò in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suavit: quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit Eva delectata est: quia carnalis sensus ad verba serpentis mox se delectationi subternit. Assensum verò Adam mulieri præpositus præbuit: quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adam, confiteri culpam noluit: quia videlicet spiritus quò peccando à veritate disjungitur, eò in ruinæ suæ audaciam nequitiis obduratur. Per timorem quidem Adam semetipsum absconditurus fugerat: sed tamen requisitus innotuit, quantum etiam timens tumebat. Cum enim ex peccato præfens pena metuitur, & amissa Dei facies non amatur, timor ex timore est, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Prius namque latens culpa agitur, postmodum verò etiam

ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur: dehinc & in consuetudinem ducitur: ad extremum quoque vel falsæ spei seductionibus vel obstinatione miseræ desperationis, enutritur.

CAPUT XXIII.

Item unde supra.

Veræ humilitatis testimonia sunt, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire. At contra usitatum humani generis vitium est, & labendo peccatum committere, & commissum negando defendere, & convictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta nequitiae ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vitium contigisset, abscondit se à facie Domini inter ligna paradisi. In qua absconsione scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur: quod cum argueretur à Domino, quod de ligno vitio contigisset, illico respondit: *Mulier quam dedisti mihi sociam, ipsa mihi dedit de ligno, & comedi.* Ipsa quoque mulier inquisita, respondit: *Serpens decepit me, & comedi.* Ad hoc quippe requisiti fuerant, ut peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Unde & serpens ille persuasor, qui non erat revocandus ad veniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaque homo est ubi esset, ut perpetrata culpam respiceret, & confitendo cognosceret, quam longè à conditoris sui facie abesset. Sed adhibere sibi utrique defensionis solatia, quam confessionis elegerunt: cumque excusare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem, auxerunt culpam, quam tueri conati sunt: oblique Adam dominum tangens, quod ipse peccanti ejus auctor extiterit, qui mulierem fecit: Eva culpam ad Dominum referens, qui serpentem in paradiso posuit. Qui enim ore diaboli fallentis audierant, *Erris sicut dy*, quia esse similes in divinitate nequiverunt, ad erroris sui cumulum Dominum sibi facere similem in culpa conati sunt. Sic ergo reatum suum, dum defendere moluntur, addiderunt: ut culpa eorum atrocior discussa fieret, quam fuerat perpetrata. Unde nunc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt, & cum de vitio suo quisque arguitur, sub defensionum verba quasi sub quædam se arborum folia abscondit: & velut ad quædam excusationis suæ opaca secreta faciem conditoris fugit, dum non vult cognosci quod fecit. In qua videlicet occultatione non se Domino, sed Dominum abscondit sibi: agit quippe ne omnia videntem videat, non autem ne ipse videatur. Quod contra cuique peccatori jam exordium illuminationis est humilitas confessionis: quia sibi metipsum jam parcere renuit, qui malum non erubescit confiteri quod fecit, & qui defendendo accusare potuit, accusando se celerrimè defendit. Unde & mortuo Lazaro qui mole magna premebatur, nequaquam dicitur, *revivisce*, sed, *Veni foras*. Ex qua scilicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cum videlicet mortuo dicitur: *Veni foras*, ut nimirum homo in peccato suo mortuus, & mole mala consuetudinis jam sepultus, quia intra conscientiam suam absconsus jacet per nequitiam, à se ipso foras exeat per confessionem. Mortuo enim, *Veni foras*, dicitur, ut ab excusatione atque occultatione peccati, ad excusationem suam ore proprio exire provocetur. Unde David propheta ab illa tanti morte facinoris reviviscens, ad vocem Domini quasi foras exiit, dum per Nathan correptus, quod fecerat, accusavit.

CAPUT XXIV.

Pectore & ventre repes.

Gen. 3. 6

Malum luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque adversarius hostis noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationibus molitur. Unde & serpenti à Domino dicitur: *Pectore, & ventre repes.* Serpens videlicet ventre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibiimet subdita usque ad expletionem operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriæ non valet pertrahere, polluit in cogitatione. Alius itaque luxuriam jam perpetrat actione: huic serpens repit ex ventre. Alius autem perpetranda versat in mente: huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationem ad opera explenda pervenitur, rectè serpens prius pectore, & postmodum repere ventre describitur.

CAPUT XXV.

Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus.

Gen. 3. 6

Caput serpentis contere, est initium suggestionis ejus aspicere, & manu sollicitæ considerationis à cordis aditu funditus extirpare. Qui tamen cum ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur: quia & si suggestionem prima intentionem non percutit, decipere in finem tendit. Si autem semel cor intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur: quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspiciat, quam veneni dente in radice vitavit.

CAPUT XXVI.

Maledicta terra in opere tuo.

Gen. 3. 6

Cum maledictionis jaculum divina vox gravi instruat ultione plectendum, ita ut regni quoque celestis aditum claudat, quid est quod nunc peccanti homini in terræ maledictione, divina voce hoc, quod homo facere prohibetur, infertur? Sed sciendum est quod Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat: aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio justitiæ, aliter livore vindictæ. Maledictum quippe judicio justitiæ, ipso primo homine peccante prolatum est, cum audivit: *Maledicta terra in opere tuo*: Maledictum justitiæ judicio profertur, cum ad Abraham dicitur: *Maledicam maledicentibus tibi*. Rursum quia maledictum non judicio justitiæ, sed livore vindictæ promittitur, voce Pauli prædicantis admonemur, qui ait: *Benedicite, & nolite maledicere*. Et rursus Veritas dicit: *Neque maledici regnum Dei possidebunt*. Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur: quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit nisi examine, & virtute justitiæ. Nam & sancti viri cum maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex justitiæ examine erumpunt. Intus enim subtile Dei iudicium aspiciunt, & mala foras exurgentia, quia maledicto debeant ferri, cognoscunt, & eo in maledicto non peccant, quo ab interno judicio non discordant. Hinc est, quod Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens:

EGO
IM
m.3

27.8.

2. Reg. 1.

Pecunia tua tecum sit in perditione. Qui enim non ait, est, sed sit; non indicativo, sed optativo modo se hæc dixisse signavit. Hinc Elias duobus quinquagenariis ad se venientibus dixit: *Si homo Dei sum, descendat ignis de celo, & consumat vos.* Quorum utrorumque sententia quanta severitatis ratione cõvaluit, terminus causæ monstravit. Nam & Simon æterna perditione interiit, & duos quinquagenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promittitur. Cùm enim & maledicentis innocentia permanet, & tamen eum qui maledicitur usque ad interitum maledictio absorbet, ex fine utriusque partis colligitur, quia ab uno, & intimo iudice in reum sententiam sumpta jaculatur.

CAPUT XXVII.

Gen. 3. d

Terra es, et in terram ibis.

De immortalitate primi hominis, ejusdemque lapsu.

In expof. B. Job, lib. 15. c. 25.

Primus homo ita conditus fuit, ut manente illo decederent tempora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus, quia nequaquam ad vitæ terminum per dierum incrementa tendebat: stabat tantò robustius, quantò semper stanti arcibus inhærebat. At ubi vetitum contigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore, unde & ei dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Statu videlicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbit: & dum juventute ad senium, senio traheretur ad mortem, transeundo didicit, stando quid fuit. Cujus quia de propagine nascimur, radicis amaritudinem, quasi in virgulto retinemus. Nam quia ex illo originem ducimus, ejus cursum nascendo sortimur: ut eo ipso quotidiano momento, quo vivimus, incessanter à vita transeamus, & vivendi nobis spatium unde crescere creditur, inde decreseat. Quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad juventutem, juventus ad senectutem, senectus transit ad mortem, in cursu vitæ præsentis, ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur, & inde semper deficit, unde se proficere in spatium vitæ credit. Fixum etenim statum hîc habere non possumus, ubi transitori venimus: atque hoc ipsum nostrum vivere, quotidie à vita transire est. **D** Quem videlicet lapsum primus homo ante culpam habere non potuit, quia tempora eo stante transibant. Sed postquam deliquit, in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit, & quia cibum comedit vetitum, status sui protinus invenit defectum.

CAPUT XXVIII.

Gen. 3. d

Collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem.

De reparatione paradisi per mediatoris adventum.

In expof. B. Job, lib. 12. c. 6.

Quia ante adventum mediatoris Dei & hominis, omnis homo quamvis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferni claustra descendit, dubium non est: quoniam homo qui per se cecidit, per se ad paradisi requiem redire non potuit, nisi veniret ille, qui suæ incarnationis mysterio, ejusdem nobis paradisi iter aperiret. Unde & post culpam hominis ad paradisi aditum romphæa flammea posita esse memoratur, quæ & versatilis dicitur, pro eo quod quandoque veniret tempus ut etiam removeri potuisset.

CAPUT XXIX.

Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus; ad Cain vero, & ad munera ejus non respexit. Gen. 4. a

AB omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. Mundari etenim debet prius animus, qui munus offerre vult Deo: quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergendæ est, quia iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis. Unde scriptum est: *Respexit Deus ad Abel, & ad munera ejus, ad Cain autem & ad munera illius non respexit.* Neque etenim sacrum eloquium dicit, respexit ad munera Abel, & ad Cain munera non respexit, sed prius ait: *Quia respexit ad Abel,* ac deinde subiunxit, *& ad munera ejus.* Et rursum dicit, *quia non respexit ad Cain,* ac deinde subdidit, *nec ad munera ejus.* Ex dantis quippe corde id quod datur accipitur: idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius namque ad eum legitur Dominus respexisse qui dabat, quàm ad illa quæ dabantur: ut audito scilicet narrationis hujus ordine, discamus quia exteriora munera, ex interna cordis munditia condiuntur, & discretionis virtus lectorem doceat, qualis apud se esse debeat: cùm exteriora bona non solum Deo, sed etiam proximis subministrat.

CAPUT XXX.

In foribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius. Gen. 4. a

In foribus peccatum adest, cùm in cogitationibus pulsatur. Cujus appetitus subter est, eique homo dominatur, si cordis nequitia inspecta citius premitur, & priusquam ad duritiam crescat, reluctanti menti subigatur.

CAPUT XXXI.

Si rectè offeras, rectè autem non divides, peccasti. Gen. 4. a

Rectè offertur cùm recta intentione quid agitur: sed rectè non dividitur, si non hoc quod piè agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim dividere est, quælibet bona nostra studia sollicitè discernendo pensare: quod nimirum qui agere dissimulat, etiam rectè offerens peccat. Sapè namque & quod bono studio gerimus, dum discernere cautè negligimus, quo iudicetur sine, nescimus. Et nonnumquam hoc fit reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Rectè ergo offerimus cùm bono studio bonum opus agimus, sed non rectè dividimus, si habere discretionem in bono opere postponamus.

CAPUT XXXII.

Cain primum filium Enoch vocat, atque ex ejus nomine civitatem quam condidit, appellat. Gen. 4. a

Isti viri quantò in caelestibus per contemplationis radium inhære desiderant: tantò in terra da vitæ edificare

presentis gloria. *In expof. B. Job l. 8. c. 22. post med. Philip. ad 2. Cor. 5. a.*

adificare refugiunt, ubi se peregrinos & hospites A noverunt, Paulo attestante, qui ait: *Nostra autem conversatio in caelis est.* Et iterum: *Vos autem edificamini domum non manufactam aeternam in caelis.* Quia enim sancti viri in propriis gaudere desiderant, esse in alieno felices recusant. Injusti autem quantum longius ab aeternae patriae hereditate divisi sunt, tantum in terra altius humana cogitationis figunt. Hinc est quod ab ipso fundamantae conditionis exordio in electa prole Enoch septimus nascitur. Hinc est quod Cain primum filium Enoch vocat, atque ex ejus nomine civitatem, quam condidit, appellat. Enoch quippe, *dedicatio* dicitur. Iniqui ergo se in primordiis dedicant: quia in hac vita quod ante est, cordis radicem plantant, ut hic ad votum floreat, & a sequenti patria arcescant. Unde & econtra in electorum parte Enoch septimus oritur, quia eorum vita festa dedicatio in fine servatur. Hinc est, quod attestante Paulo, *Abraham in caelis habitabat*: quia habentem fundamenta civitatem, quam supernus artifex construxit, expectat.

CAPUT XXXIII.

Item unde supra.

In expofitio ne beati Job l. 16. c. 6. in princ.

Iniqui dum corde transire ad aeterna negligunt, & cuncta praesentia fugitiva esse non intuentur, mentem in amorem vitae praesentis figunt, & quasi longae habitationis in ea sibi fundamentum construunt: quia in terrenis per desiderium solidantur. Unde & primus Cain civitatem construxisse describitur; ut aperte monstraretur, quia ipse in terra fundamentum posuit, qui a soliditate aeternae patriae alienus fuit. Peregrinus quippe a summis, fundamentum in infimis posuit, qui stationem cordis in terrena delectatione collocavit. Unde & in ejus stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur: in electorum vero progenie Enoch septimus fuisse perhibetur. Quia videlicet reprobi in hac vita quae ante est, semetipsos edificando dedicant. Electi vero adificationis suae dedicationem in fine temporis, id est in septimo tempore, expectant. Videas namque plurimos temporalia sola cogitare, honores querere; ambiendis rebus inhiare, nil post hanc vitam requirere. Quid itaque isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos nil praesentis gloriae querere, libenter inopiam sustinere, mala mundi aequanimiter perpeti, ut possint in fine coronari. Electio ergo Enoch in septima generatione nascitur: quia sui dedicationem gaudij in extrema retributionis gloria requirunt.

CAPUT XXXIV.

Genes. 4. Videns Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, penituit eum quod hominem fecisset in terra.

De modo divini eloquij per asurta hominibus verba. In expof. B. Job. lib. 9.

Quid est quod omnipotens Deus, qui nulla mutabilitate humanae conditionis astringitur, nec ei quod esse est, desit ex tempore, poenituisse de sua conditione describitur, nisi quod plerumque in sacro eloquio sicut sapientes Dei sermonem trahunt ad sapientibus saeculi, sic nunc pro utilitate hominis vocem in se humanae passionis ipse conditor hominum sumit Deus, ut videlicet dicatur, poenituit eum, quod hominem fecisset in terra? Cum profecto confert, quia is qui cuncta prius quam veniant confpicit, nequaquam postquam aliquid fecerit poenitendo respiciet. Ut ergo mirum non est, si spirituales plerumque utantur verbis carnalium: sic neque S. Greg. Tom. III.

si ipse sub se ineffabilis, & creator omnium spiritus, ut ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem format.

CAPUT XXXV.

De arca diluvij, quae ampla in inferioribus, Gen. 6. & angusta in superioribus fuit.

Reca in undis diluvij, quae hujus Ecclesiae typum Agessit, & ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit. Quae in summitate etiam sua ad unius mensuram cubiti excrevit Inferius quippe quadrupedia atque reptilia, superius vero aves, & homines, habuisse credenda est: ubi lata extitit, ubi bestias habuit, ubi angusta ubi homines servavit: quia nimirum sancta Ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritualibus angusta. Ubi enim bestiales hominum mores tolerat, illic latius sinum laxat. Ubi autem eos habet, qui spirituali ratione suffulti sunt, illic quidem ad summum ducitur. Sed tamen quia pauci sunt, angustatur. Lata quippe via est, quia ducit ad perditionem, & multi sunt qui vadunt per eam. Et angusta porta est, quae ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam. Eo autem usque arca angustatur in summis, quousque ad mensuram unius cubiti perducatur: quia in sancta Ecclesia quantum sanctiores quique sunt, tantum pauciores. Quae in summo ad illum perducitur, qui solus homo in hominibus, & sine ullius comparatione natus est sanctus. Qui juxta Psalmistae vocem: *Factus est sicut passer unicus in edificio.* Tanto ergo magis mali tolerandi sunt, quantum etiam plus abundant: quia & in arca tritura pauca sunt grana quae servantur horreis, & grandes acervi palearum, qui ignibus comburuntur.

CAPUT XXXVI.

Item unde supra.

Reca quae trecentis cubitis fieri in longitudine iusta est, lx. vero in latitudine, xxx. autem in altitudine, in uno est cubito consummata. Quid enim per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Quae inferius ampla est, superius angusta, quae & ecc. & xxx. ac lx. cubitis ad unum cubitum colligitur: quia ab ea latitudine quam sancta Ecclesia in membris suis adhuc infirmantibus habet, paulisper angustata, in altum proficiens ad unum tendit. Ipsa enim ratio exigit, ut credamus quod in illa arca latitudine, omnes bestiae cunctaque quadrupedia atque reptilia in inferioribus fuerunt: homo vero atque volatilia nimirum in superioribus: juxta superiorem etenim partem fenestra fuit in latere; de qua corvum & columbam dimisit homo, ut si jam diluvij transisset aqua, cognosceret. Et quia arca eadem in uno fuit cubito consummata, homo & volatilia juxta cubitum fuerunt. Recte itaque per arcam universa Ecclesia designatur, quae adhuc in multis suis carnalibus lata est, in paucis spiritualibus angusta. Et quia ad unum hominem, qui est sine peccato, colligitur, quasi in uno cubito consummatur. Videmus etenim multos intra ejusdem sanctae Ecclesiae sinum in superbia erigi, in carnis voluptatibus dissolvi, acquirendis terrenis rebus inhiare, impetrante avaritia maria transire, deservire iracundiae, jurgijs vacare; proximos, quos praevaleant, laedere: sed quia eos adhuc sancta Ecclesia tolerat, ut convertantur, quasi in arca latitudine, deorsum bestiae morantur. Videmus alios jam aliena non querere, illatam injuriam aequanimiter portare, rebus propriis esse contentos, humiliter vivere: sed quia isti jam pauci sunt, angustatur arca. Alios autem conspiciamus etiam possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem a

EGO
IM
m. 3

cunctis voluptatibus domare, motus omnes sub rationis iudicio premere, per caeleste desiderium contemplationis pennas sublevare: sed quia tales quae valde sunt rari, jam juxta cubitum ducitur, ubi homines, & volatilia continentur. Queratur tamen si quis in eis esse valeat sine peccato, est, nisi ille qui in peccatis conceptus non est? In uno ergo cubito consummatur arca: quia unus est auctor, & Redemptor sanctae Ecclesiae sine peccato, ad quem & per quem omnes proficiunt, qui se esse peccatores noverunt.

CAPUT XXXVII.

Gen. 8. 6 Sensus enim, & cogitationes humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.

De reprimenda ex bonis operibus gloria. In expof. B. Job, l. 28. c. 9. post med. 1. Cor. 3. b. Corruptionis malum quod unusquisque nostrum ab ortu desideriorum carnalium fumpfit, in proventus aetatis exercet: Et nisi hoc citius divinae formidinis manus reprimat, omne conditae naturae bonum repente culpa in profundum vorat. Nemo igitur sibi cogitationum suarum victoriam tribuat, cum Apostolus dicat: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.

CAPUT XXXVIII.

Gen. 9. 4 Crescite, & multiplicamini, & implete terram, & terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terra.

De servanda doctoribus discreta qualitate cum subditis. In expof. B. Job, lib. 21. c. 10. et in regula pastoralis 2. p. 2. 6. Potentibus viris magna est virtus humilitatis, considerata aequalitate conditionis. Omnes namque homines naturae aequales sumus, sed accessit dispensatorio ordine, ut quibusdam praesati videamur. Si igitur hoc a mente deprimimus, quod temporaliter accessit, invenimus citius quod naturaliter sumus. Plerumque enim se animo accepta potestas objicit, cumque tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimae considerationis deprimendus est tumor elationis. Si enim apud semetipsam mens descendit de vertice culminis, citius planiciem invenit naturalis aequalitatis. Nam ut praesati sumus, omnes homines naturae aequales genuit, sed variante meritum ordine alios aliis occulta dispensatio postponit. Ipsa autem diversitas quae accessit ex vitio, recte est divinis iudiciis ordinata: ut quia omnis homo iter vitae aequae non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autem viri cum praesunt, non in se potestatem ordinis, sed aequalitatem conditionis attendunt, nec praesentia gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim, quod antiqui patres nostri non tam reges hominum, quam pastores pecorum fuisse memorantur. Unde & cum Noe Dominus filiisque ejus post diluvium diceret: Crescite, & multiplicamini, subdidit: Et terror vester, & tremor sit super cuncta animalia terra. Homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem naturae ceteris omnibus praesatus est: & ideo ei dicitur ut ab animalibus, & non ab homine timeatur: quia contra naturam superbire est, ab aequali velle timeri. Cuncti ergo qui praesunt, non in se potestatem debent ordinis, sed aequalitatem pensare conditionis. Nam sic, ut diximus, antiqui patres nostri pastores pecorum, & non reges hominum fuisse memorantur. Et tamen necesse est, ut rectores a subditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt: ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina iudicia non formidant. Nequaquam namque praepositi ex hoc quaesito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed sub-

ditorum iustitiam quaerunt. In eo autem quod metum sibi a perverse viventibus exigitur, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini jacere substrati.

CAPUT XXXIX.

Arcum meum ponam in nubibus, et erit signum foederis inter me, et inter terram. Gen. 9. 11

De significatione divinitus. In expof. B. Ez. lib. 1. c. 1. Arcum omnipotens Deus inter se atque homines in signo posuit, ut ultra mundum diluvio non deleteret. Unde & in arcu eodem color aquae, & ignis simul ostenditur: quia ex parte est ceruleus, & ex parte rubicundus, ut utriusque iudicii testis sit: unus videlicet facti, & alterius faciendi; id est, quia mundus iudicii igne cremabitur, nam aqua diluvij non deleteret.

CAPUT XL.

De Noe inebriato, cujus nudata verecunda boni filij averfi veniendo texerunt. Gen. 9. 21

De praeposito, ut veritatem custodiant. In expof. B. Job, lib. 1. c. 15. Versari dicimur, quod reprobamus. Quid est ergo quod filij verecunda patris superjecto dorso pallio averfi venientes operiunt: nisi quod bonis subditis sic praepositorum suorum mala displicent, ut da a subditis tamen haec ab aliis occultent? Operimentum averfi deserunt, quia dijudicantes factum, & venerantes magisterium, nolunt videre quod tegunt.

CAPUT XLI.

Maledictus Chanaan puer, servus erit fratrum suorum. Gen. 9. 25

De maledictionum distinctionibus. In expof. B. Job, lib. 1. c. 17. Nequaquam severitas inulta remanere peccata ne inchoat, ut in reproborum damnatione conquiescat, sicut scriptum est: Tempus est ut iudicium incipiat de domo Dei. Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio? Eant ergo nunc reprobi, & voluptatum suarum desideria inulta iniquitate consumunt, atque ad temporalia flagella non sentiant, quod aeterna eos supplicia expectant. Bene autem eorum inulta nequitia Cham peccante signata est, cui a patre dicitur: Maledictus Chanaan puer, servus erit fratribus suis. Chanaan videlicet Cham filius fuit. Et quid est quod Cham peccante Chanaan ejus filius sententiam ultionis accipit? Quid est quod non in se, sed in posteritate percucitur, nisi quod reproborum nequitiae hic quidem inulta proficiunt, sed in posterum feriuntur?

CAPUT XLII.

Venite descendamus, et confundamus ibi linguam eorum. Gen. 11. 1

De modo divini eloquij. In expof. B. Job, l. 2. c. 1. Dicitur eis qui aderant, Venite: quia nimirum hoc ipsum nunquam a divina contemplatione decrecere, in divina contemplatione semper adcrecere est: & nunquam a corde decedere, quasi quodam stabili motu est semper venire. Quibus & dicit: Descendamus, & confundamus ibi linguam eorum. Ascendunt Angeli in eo quod creatorem conspiciunt: descendunt Angeli in eo quod creaturam se se in illicitis erigentem examine distractionis premunt. Dicere ergo Dei est, Descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, in se ipso eis hoc quod recte agatur ostendere, & per vim internae visionis, eorum mentibus exhibenda iudicia occultis mentibus inspirare.

CAPUT XLIII.

Abraham, dum ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aves percussit, quas & abiebat.

De cavendis superfluis cogitationibus. Sape corda justorum subortæ cogitationes polliunt, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sed dum citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festinè agitur, ne cordis faciem caliginationis operiat, quæ hanc jam ex illicita delectatione tangebatur. Nam saepe in ipso rationis nostræ sacrificio inopportunè se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis Deo stentes immolamus. Unde & Abraham cum ad occasum solis sacrificium offerret, & insistentes aves percussit, quas studiosè, ne oblatum sacrificium rapere, abegit. Sic nos dum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis his volucris custodimus, ne maligni spiritus & perversæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se Deo utiliter sperat.

CAPUT XLIV.

Quod Abraham tribus viris Angelis occurrisse se memorat, quibus ipse venientibus extra ostium occurrit, Sara verò post ostium stetit.

De censura spiritus qualiter cura carnis postponenda sit. Discretione magni moderaminis cura carnis refrenanda est, ut serviat, & minimè principetur, ne quasi domina animum vincat, sed subacta dominio, quasi ancilla famuletur: ut iussa adsit, atque ad nutum cordis repulsa diffiliat; ut vix à tergo sanctæ cogitationis appareat, & nunquam contra faciem recta cogitantis obsistat. Quod bene nobis historiâ sacræ lectionis innuitur, cum Abraham tribus Angelis occurrisse memoratur. Ipse quippe venientibus extra ostium occurrit: Sara verò post ostium substitit. Quid ergo per hunc nobis Abrahæ occursum innuitur, nisi quod videlicet ut vir ac dominus domus spiritualis, noster scilicet intellectus debet in cogitatione Trinitatis claustra carnis excedere, & quasi habitationis infimæ januam exire? Cura autem carnis ut femina non appareat, & videri jactanter erubescat: ut quasi post tergum viri sub discretionis spiritus solis necessarii intenta, nequaquam sciat procaciter detegi, sed verecundè moderari. Cui tamen saepe cum dicitur, ut de se minimè præsumat, & totam se in divine spei fiduciam transferat, despicit: & cessante studio adesse sibi vitæ subsidia posse diffidit. Unde & hæc eadem Sara promissiones Dei audiens ridet, sed ridens corripitur, correpta autem protinus fecundatur. Et quæ in juventute vicens fecundari non potuit, annis facta senilibus utero marcescente concepit: quia cum cura carnis sui confidentiam habere desierit, contra spem ex divina promissione accipit, quod habere à se ex humana ratione dubitavit. Unde bene Isaac, id est risus dicitur, qui generatur: quia cum supernæ spei fiduciam concipit: quid mens nostra aliud quam gaudium parit?

CAPUT XLV.

De tribus viris Sodomam pergentibus ab Abraham susceptis.

De modo divini eloquij percipiendi. Aliquando imaginibus, & ante corporeis oculis ad tempus ex aère assumptis per Angelos loquitur Deus, sicut Abraham non solum tres viros S. Greg. Tom. III.

Angelica officia ministrandi. Angelica re: & non solum suscipere, sed eorum usibus etiam cibos adhibere. Nisi enim Angeli quædam nobis in terra nunciantes, ad tempus ex aère corpus assumere: exterioribus profectò nostris obtutibus non apparent, nec cibos cum Abraham sumerent: nisi propter nos solidum aliquid ex cælesti elemento gestarent. Nec mirum quod illi ipsi qui suscepti sunt, modò Angeli, modò Dominus vocatur: quia Angelorum vocabulo exprimentur, qui exterius ministrabant, & appellatione Domini ostenditur, qui eis interioris præerat: ut per hoc præsentis imperium, & per illud claresceret officium ministrandi.

CAPUT XLV.

Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum nimis: descendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam.

De cavenda ex non approbatis rebus credulitate. Peccatum cum voce, est culpa in actione: peccatum verò etiam cum clamore est culpa cum libertate. Sed quid hoc exemplo nisi nos admonemur, ne ad proferendam sententiam unquam præcipites esse debeamus, ne temerè indiscussa judicemus. Nec quælibet mala audita nos moveant, nec passim dicta sine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri subtilius facta pensamus. Ipse quippe, ut nos à præcipitata sententia prolatione compesceret: cum omnia nuda, & aperta sint oculis ejus; mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: Descendam & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam. Omnipotens itaque Dominus & omnia sciens, cur ante probationem, quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum antè præsumamus credere, quam probare? Et ecce per Angelos ad cognoscenda mala descendit, moxque facinorosos percussit, atque ille patiens, ille mitis, ille de quo scriptum est: Tu autem Domine cum tranquillitate judicas, ille de quo rursus scriptum est: Dominus patiens est redditor, in tanto crimine involutos inveniens, quasi patientiam prætermisit, & diem extremi judicij expectare ad vindictam noluit, sed eos igne judicij ante judicij diem prævenit. Ecce malum quasi cum difficultate creditur cum auditur, & tamen sine tarditate percussit, cum verum cognoscendo reperit: ut nobis videlicet daret exemplum quòd majora crimina, & tardè credenda sunt, cum audiuntur, & citius puniendi, cum veraciter agnoscentur. Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis & cinis. Sancti omnes quando in Dei visione proficiunt: quòd magis divinitatis interna conspiciunt, tantò magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur, quòd Abraham cinerem & pulverem se esse professus est, nisi cum habere Dei meruit colloquutionem, dicens: Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis & cinis. Esse enim se aliquem fortasse crederet, si veracem essentiam, quæ super ipsum est, minimè sensisset. At verò ubi ad incommutabile contemplandum super se captus est, impletus tantæ contemplationis potentia, dum videret illum, nihil se esse nisi pulverem, vidit. Unde & Prophetarepletus eadem sapientia exclamavit, dicens: Memento Domine, quòd pulvis sumus.

CAPUT XLVII.

Loquar ad Dominum, cum sim pulvis & cinis.

Sunt nonnulli quos census per timorè non elevat, sed misericordiæ opera exaltant. Et sunt nonnulli, L I ij

EGO
IM
m.3

qui dum se terrenis opibus abundare conspiciunt, A
 veras Dei divitias non requirunt, atque aeternam
 patriam non amant: quia hoc sibi sufficere, quod
 rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est
 ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta enim
 quae Deus condidit bona sunt, sed qui bonis malè
 utitur, profectò agit ut quasi per edacitatis inglu-
 viam, eo per quem vivere debuit pane, moriatur,
 Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum verò
 divitem tormenta cruciabant: sed tamen dives A-
 braham fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat. Qui ta-
 men auctori colloquens, dicit: *Loquar ad Dominum
 meum, cum sim pulvis & cinis.* Quid itaque iste divi-
 tias suas aestimare noverat, qui semetipsum pulverem
 cineremque pensabat? Aut quando hunc res possesse B
 extollerent, qui de se quoque earum videlicet pos-
 sessore, tam abjecta sentiret? Apertè enim cernimus
 in quo loco se posuerat, qui pulverem se ac cinerem
 etiam cum Deo loqueretur, aestimabat. Si igitur ita
 se despicit qui usque ad honorem divinæ colloctio-
 nis ascendit, sollicita intentione pensandum est, qua
 pœna illi feriendi sunt, qui & ad summa non profici-
 unt, & tamen de minimis extolluntur.

conjugalis hæc vita, non quidem in virtutibus mira
 est, sed tamen à supplicii securâ. Unde idem Loth
 ad angelum dicit: *Est civitas hæc juxta ad quam pos- Ibidem.
 sum fugere parva, & salvabor in ea. Numquid non
 modica est, & vivo in ea anima mea?* Juxta igitur
 dicitur, & tamen ad salutem tuta perhibetur: quia
 conjugalis vita nec à mundo longè divisa est, nec
 tamen à gaudio salutis aliena. Sed tunc in actione
 hac vitam suam conjuges, quasi in parva civitate
 custodiunt: quando pro se assiduis deprecationibus
 intercedunt. Unde rectè per Angelum ad eundem
 Loth dicitur: *Eccè etiam in hoc suscepi preces tuas, Ibidem.
 ut non subvertam urbem pro qua locutus es:* quia
 videlicet cum Deo deprecatio funditur, nequaquam
 talis conjugum vita damnatur. De qua deprecatio-
 ne Paulus quoque admonet, dicens: *Nolite fran- 1. Cor. 7.
 dare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut
 vacetis orationi.*

CAPUT L.

*Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gen. 19. b
 Gomorram sulphur & ignem.*

Q Vid in sulphure nisi fœtor carnis; & quid per Deo itaque
 ignem, nisi ardor carnalis desiderij exprimitur: rum in ma-
 Cur ergo habitantium Sodomam vel Gomorra, car- lis perfer-
 nis scelera punire Dominus decrevisset, in ipsa qua- rania.
 litate ultionis, notavit maculam criminis. Sulphur In expof. B.
 quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaque Job. 1. 14.
 ad perversa desideria ex carnis fœtore arserant, di- c. 10.
 gnium fuit ut simul igne & sulphure perirent: qua-
 tenus ex justa pœna discerent, ex injusto desiderio
 quid fecissent.

CAPUT XLVIII.

Gen. 19. b *Vim faciebant Loth vehementissime, & jam
 proximum erat ut frangerent fores, & mi-
 serunt manum viri, & introduxerunt ad
 se Loth, clausuruntque ostium, & eos qui
 erant foris percussere cacitate à minimo
 usque ad maximum, ita ut ostium inve-
 nire non possent.*

De electo- Q Vid est quoddam malis adversantibus intra domum
 rum inno- Loth reducitur, & munitur, nisi quod justus
 centia con- quisque dum pravorum insidias sustinet ad mentem
 tra pravo- revertitur, & imperterritus manet? Sodomitæ au-
 rum insi- tem viri in domo Loth invenire ostium nequeunt:
 dia muni- quia corruptores mentium contra vitam justi nullum
 ta. accusacionis aditum deprehendunt. Percussi enim
 In expof. B. cæcitate, quasi domum circumvent, qui invidentes
 Job. 1. 6. c. 13. facta dictaque perscrutantur. Sed quia eis de vita
 post mcd. justî fortis undique ac laudabilis actio obviat, D
 errantes nil aliud quam parietem palpant.

CAPUT LI.

*De Abrahæ conjuge in sepulcro duplici Gen. 23. d
 sepulta.*

Q Vid nobis per Abrahæ duplex sepulcrum in- De activa
 quitur, nisi quoddam perfectus quisque prædica- contemplative
 tor extinctam à præsentis vitæ desiderio animam vita.
 suam, sub bonæ operationis tegmine, & contem- In expof. B.
 plationis abscondit? Ut à carnali concupiscentia Job. 1. 6.
 sub activa contemplativaque vita quasi insensibilis c. 17.
 lareat, quæ prius mundi desideria sentiens, mor-
 taliter vivebat. Unde & per egregium prædicato-
 rem dicitur: *Mortui enim estis, & vita vestra ab- Col. 3. a
 scõdita est cum Christo in Deo.* Activa quippe vita
 sepulcrum est: quia à pravis nos operibus mortuos
 tegit. Sed contemplativa perfectius sepelit: quia à
 cunctis mundi actionibus funditus dividit. Quis-
 quis ergo jam in se contumelias carnis edomuit:
 superest ut mentem per studia sanctæ operationis
 exerceat secreta. Et quisquis jam mentem per san-
 cta opera dilatat: superest ut hanc usque ad inti-
 ma contemplationis extendat. Neque enim perfec-
 tus prædicator est, qui vel propter contemplatio-
 nis studium operanda negligit, vel propter opera-
 tionis instantiam contemplanda postponit.

CAPUT XLIX.

Gen. 19. b *Et Loth ardentem Sodomam fugiens, sed ta-
 men Segor inveniens, nequaquam mox
 montana conscendit.*

De conti- ARdentem Sodomam fugere est, illicita carnis
 nentium celsitudine: altitudo verò montium, est
 celsitudine, mundicia continentium. Vel certè quasi in monte
 & conju- sunt, qui etiam carnali copula inhaerent: sed ta-
 gatorum men extra suscipiendæ prolis admixtionem debi-
 venia. tam nulla carnis voluptate solvuntur. In monte
 In cod. ve- quippe stare est, fructum propaginis in carne non
 gul. pastor. querere: in monte stare est, carni carnaliter non
 3. par. e. 1. adherere. Sed quia multi sunt qui scelera quidem
 adm. 28. carnis deserunt, nec tamen in conjugio positi, usus
 solummodo debiti jura conservant; exit quidem
 Loth Sodoma, sed tamen mox ad montana non
 pervenit: quia jam damnabilis vita relinquitur,
 sed adhuc celsitudo conjugalis continentiae subti-
 liter non tenetur. Est verò in medio Segor civi-
 tas, quæ fugientem salvet & infirmum: quia vi-
 delicet cum sibi per-incontinentiam miscentur con-
 juges, & lapsus scelerum fugiunt, & tamen ve-
 niâ salvantur. Quasi parvam quippe civitatem in-
 veniunt, in qua ab ignibus defendantur: quia

CAPUT LII.

*Ad Rebeccam in Isaac conjugio deducendam Genf. 24. a
 puer mittitur.*

AD Rebeccam in Isaac conjugio deducendam In expof. B.
 A puer mittitur: Quia videlicet ad desponsan- Job. 1. 6.
 dam Ecclesiam Domino, interposita prophetia fa- c. 19.
 mulatur.

CAPUT LIII.

Gen. 24. *Pone manum tuam subter femur meum, ut adjuvem te per Dominum Deum cali & terra, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananaeorum inter quos habito; sed ad terram, & ad cognationem meam proficiscaris, & inde accipias uxorem filio meo Isaac.*

De mysteriis sacramenti ad Abraham per puerum, & requirendam uxorem Isaac filio. In comment. Ezech.

Libet perstrictum quaedam de Abraham, & Isaac historia ad medium deducere, ut possumus in ipsis, quae secundum allegoriam intelligenda sunt, apertius demonstrare. Abraham quippe, puerum vocat, & subter femur ejus manum ponere praecipitur, ut sicut habet vetusta translatio, per Dominum Deum cali jusjurandum praeberet. Cui statim Isaac filio suo uxorem de filiabus Chananaeorum accipiat, jubet, sed ut ad ejus cognationem pergat, atque inde ei uxorem deducat. Qui itaque ut praecipuum est, manum sub femore poluit Abraham & juravit, atque ex bonis omnibus Domini sui tulit, & Mesopotamiam perrexit. Sive qui stans juxta fontem aquae orando proposuit: quod puella cui diceret, Inclina hydriam tuam ut bibam, & illa responderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum; ipsa esset uxor Domini sui Isaac. Protinus Rebecca egreditur. Quae puero aquam petenti respondit: Bibe, Domine mi. Et celeriter hydriam subter ulnam deposuit, potum dedit, quin etiam camelis aquam hausit & praebuit. Cui puer protinus in aures aureas appendentes siclos duos, & armillas pondus scilorum decem praebuit. Quae requisita, & genus dixit, & quia in domo patris ejus esset locus spatiosus ad manendum, & quod palearum ac foeni plurimum haberet indicavit. Cui Rebecca frater erat nomine Laban? qui festinus egressus est, & in aures, siclos atque armillas sorori videns, intus puerum vocavit, eique paleas & foenum dedit. Aquam ad lavandos pedes camelorum & virorum qui cum eo venerant praebuit. Panem in conspectu ejus apposuit: sed puer comedere recusavit, nisi prius causam conjugij filio Domini sui obtineat. Qui mox ut causam obtinuit, prolatis vasibus aureis & argenteis ac vestibus Rebecca munera auxit, fratribus autem & matri munera obtulit. Rebecca autem & puella illius ascensis camelis virum secuta sunt, qui festinus ad Dominum suum reversus est. Eo autem tempore, Isaac decambulabat per viam quae ducit ad puteum, cujus nomen est viventis & videntis. Habitabat verò in terra australi. Egressus fuerat ad meditando in agro inclinata jam die. Sed mox ut Rebecca Isaac vidit, de camelo descendit, puerum requirit, dicens: Quis ille homo esset, qui per agrum veniret? Cui ille respondit: Ipse est Dominus meus. At illa tulit pallium, sese operuit: quam Isaac in tabernaculum Sarae matris introduxit, & accepit uxorem, atque in tantum dilexit, ut dolorem, qui ex morte matris acceperat, temperaret.

Quid est, quod Abraham puerum jubet sub femore suo manum imponere, & per cali Dominum jurare: nisi quod illius caro per illud membrum descensura erat, qui & Abraham filius esset ex humanitate, & Dominus ex divinitate? Sic itaque puero dicitur: *Pone manum tuam sub femore meo, & jura per Deum cali.* Ac si aperte diceret: Tange filium meum, & jura per Dominum meum. Unde nec super femur, sed sub femore manum ponere jubetur: quia ex illo femore ille descensurus erat, qui homo quidem, sed super omnes homines veniret. Unde dignum non fuit, ut manum super femur poneret:

A quia nulla caro super illam carnem est, quam in redemptione nostra sibi Patris unigenitus univit. Quid est, quod Isaac dilecto filio uxor de filiabus Chananaeorum duci prohibetur, nisi quod ille de quo scriptum est: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi com- placui*, nulli reprobæ animæ conjungitur? De cognatione autem uxorem filio deducere servus praecipitur: quia sola sancta electorum Ecclesia unigenito filio copulanda erat, quam ipse unigenitus ex praedestinatione jam, & presentia extraneam non habebat. Quis verò est pater, qui ad deducendam uxorem mittitur, nisi Prophetarum ordo atque Apostolorum omniumque Doctorum? Qui dum verbum praedicationis bonis mentibus faciunt, ad unamquamque animam unigenito filio conjungendam, quasi provisores fiunt. Qui pergens secum de bonis omnibus Domini sui detulit: quia in his quae de Domino loquuntur in semetipsis virtutum divitias ostendunt; & tanto citius ad sequendum Deum pertrahunt, quanto auditoribus suis in semetipsis monstrant, quod enarrant. Atque idem puer juxta fontem stetit, atque ex praerixa sententia, quae puella eligenda esset, proposuit: quia praedicatorum sancti sacri eloquij fluentia considerant, atque ex ipsis colligunt, quae vel quibus praedicationis suae verba committant, & ex quibus auditoribus fiduciam certitudinis fumant. Potum verò petit, quia praedicator omnis animam sui auditoris sitit. Sed Rebecca potum praebuit, quia sancta electorum Ecclesia praedicatorum suorum desiderio ex virtute suae fidei satisfecit. Quia enim Deum quem audivit confessa est, praedicatori suo aquam refectionis obtulit, ejusque animum refrigeravit. Et notandum quod hydriam ab humero in ulnas posuit, quia illa est placita confessio, quae a bono opere procedit: vel certe aquam praebuit, quia in eo quod credidit, vacua non remansit. Nam mox praedicare studuit, quod audivit, & docendo, multos ex se praedicatorum protulit. Aqua quippe in hydria est praedicationis scientia in mensura: quia sancta Ecclesia studet non plus sapere quam oportet, sed sapere ad sobrietatem. Et hydria aquae in ulna, est doctrina praedicationis in opere. Quae non solum ejus comitibus, sed potant etiam camelis praebet: quia verbum vitae non solum prudentibus, sed etiam stultis praedicat, juxta Pauli vocem dicentis: *Sapientibus & insipientibus debitor sum.* Vel certe aqua etiam jumentis datur, quando cura carnis quomodo sit habenda disponitur, & ex voluptate impendi non debeat, & tamen in necessitatibus non negetur, sicut scriptum est: *Carnis curam ne feceritis in desideriis.* Qui enim hanc in desideriis fieri prohibet, proculdubio in necessitate concedit juxta hoc quod rursus dicitur: *Nemo carnem suam odio habuit, sed nutri & fovet eam.* Puer autem Rebecca in aures & armillas dedit: quia praedicator quisque & auditum sanctae Ecclesiae per obedientiam, & manus per bonae operationis meritum exornat. Sed in aures duorum scilorum sunt, armilla autem scilorum decem: quia prima virtus obedientiae, in charitate est; quae videlicet charitas in duobus praecipuis distinguitur, ut Deus, & proximus diligatur. Et recta operatio ex decalogi completionem perficitur, ut cum bona agerent, mala jam nulla perpetrentur. Rebecca autem cum esset in domo patris sui, locum spatiosum ad manendum praebuit: quia priori jam populo naturae legem sancta Ecclesia se scisse monstravit, & praedicationis verba in amplo charitatis gremio suscepit. Doctori enim spatiosus ad manendum locus est in auditoris corde latitudo bonitatis. Unde & quibusdam dicitur: *Capite nos, neminem lesimus, neminem corrupimus. Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris.* Ac si eis aperte diceretur: Ad suscipiendam doctrinam spatiosum locum mentis facite, sed ad cogitanda carnalia angusti remane-

1. Cor. 9.

te. Quod palearum ac fœni plurimum haberet, in-
dicavit: quia sancta Ecclesia verba vitæ audiens,
terrena stipendia prædicatoribus reddidit, quæ dum
Paulus quasi pro nihilo acciperet, dixit: *Si nos vo-
bis spiritualia seminavimus, magnum est si a vobis
carnalia metamus?* Feater autem Rebecca erat La-
ban, qui concitè egressus, in aures & armillas so-
roris aspiciens, intus puerum vocavit: quia sunt car-
nales quique fidelibus conjuncti, qui dum spiritua-
lium dona conspiciunt, in admiratione hospites, & si
non usque ad opera, tamen in animam usque ad
suscipiendam fidem verbum prædicationis admit-
tunt. Quia enim bonos sæpe miraculis fulgere con-
siderant, ea quæ de æternitate audiunt non recusant.
Quamvis sanctam electorum Ecclesiam moribus
non sequentes in carnali operatione remaneant. **Qui**
Laban paleas, fœnum, aquam, panem obtulit: **B**
sed puer nisi causam prius conjugij obtineret, acce-
pturum se esse recusavit. Quia sunt plerique qui do-
ctores suos ex temporalibus stipendiis contemnere
parati sunt; sed prædicatores sancti percipere nolunt
temporalia, nisi prius obtineant æterna. Si enim in
animabus fructum non inveniunt, fumere stipen-
dia corporalibus contemnunt. Hi pedes aquâ la-
vant: quia laborem sui desiderij nulla consolatione
relevant. Mox verò ut causam conjugij domino suo
puer obtinuit: vasa aurea atque argentea ac vestes
protulit, quas Rebecca dedit; quia doctores sanctæ
Ecclesiæ tot ornamenta præbent, quot virtutum
bona docuerunt. Quæ enim prius in aures, armillas
acceperat, jam nunc vasa aurea & argentea ac vestes
accepit; quia sancta Ecclesia quæ antè per fidem,
obedientiam, & operationem percepit, excrescens
postmodum etiam ad spiritualia dona convalescit:
ut prophetiæ spiritu, & virtutum gratia repleta,
ampliat jam muneribus ditat. Puer verò matri ejus
ac fratribus dona obtulit: quia gentilitas ex quo Ec-
clesia ad fidem venit, post conversionem ejus in glori-
a temporalium convaluit, sicut & nunc cernimus:
quia plerumque Christiani afflictionem sentiunt, &
gentiles quique in terrena virtute gloriantur. Sed &
fratres ejus dona percipiunt: quia ij qui eam fidem
verbottenus tenent, sed tamen professionem suam
moribus non sequentes, carnaliter vivunt, benignè
à fidelibus honorari solent, pro eo quòd esse fideles
videntur. Mater ergo & fratres dona percipiunt, à
forte tamen hereditatis alieni: quia sive infideles
seu carnales qui intra fidei professionem tenentur, ad
hereditatis æternæ sortem non veniunt, sed tamen
superne largitatis gloriam temporaliter non sequuntur.
Rebecca autem cum puellis suis puerum sequuta
est: quia sancta Ecclesia habet secum minoris meri-
ti animas sodales suos. Nam & si in quibusdam per
ascensum mentis in throno contemplationis non ha-
bent, quæ videlicet tales animæ quasi puellæ Rebec-
cæ sunt: quia sequuntur moribus, sed tamen ad
contemplationis thorum minimè ascendunt. Nam
& idem puer quosdam habuit in comitatu: quia &
cum sanctis Prophetis fuerunt quidam qui bene vi-
verent, & prophetiæ spiritum non haberent, &
cum sanctis Apostolis atque Doctoribus fuerant ple-
rique, qui vitam moribus tenerent, sed prædica-
tionis verba non promerent. Festinus autem puer
ad dominum redit, quia prædicatores sancti cum
prædicando vitam audientium obtinent, illi mox
gratias reddunt de cuius hoc munere perceperunt,
ut sibi in ea operatione nil tribuant, sed auctori. *Eo
autem tempore Isaac deambulabat per viam quæ ducit
ad puteum, cuius nomen est viventis, & videntis.
Quis est vivens, & videns nisi omnipotens Deus? de
quo scriptum est: Vivo ego in æternum, dicit Domi-
nus.* De quo rursus dicitur: *Omnia nuda & aperta
sunt oculis ejus.* Puteus verò viventis & videntis,
est sanctæ scripturæ profunditas: quam nobis ad irri-
gationem mentis præbuit omnipotens Deus. Quæ

Deut. 32. f
Hebr. 4. d

est autem via quæ ducit ad puteum videntis & vi-
ventis, nisi humilitas passionis unigeniti, per quam
nobis apertum est hoc, quod prius latenter scripturæ
fluenta loquebantur? Nisi enim unigenitus Dei fi-
lius incarnatus, tentatus, apprehensus, colaphis
cæsus, spiritus illitus, crucifixus ac mortuus fuisset,
nobis hujus putei, id est scripturæ sanctæ profunditas
non pateret. Quid ergo fidelibus humilitas passionis
ejus facta est, nisi clavis operationis, per quam my-
steriorum Dei puteum invenimus, ut aquam scienti-
æ de profundo biberemus? Incarnationem quippe,
passionem, mortem, resurrectionem, atque as-
censionem illius sacri eloquij paginæ loquuntur.
Quæ quia facta cognovimus, jam nunc intelligamus
audita: hæc autem prius legi poterant, sed quia
necdum evenerant, intelligi non valebant. Unde
& per Joannem dicitur: *Vicit leo de tribu Juda aper-
rire librum, & solvere signacula ejus.* Ipse enim li-
brum aperuit, & signacula illius solvit: qui nascendo,
moriendo, resurgendo, atque cælos ascendendo,
scripturæ sanctæ nobis arcana patefecit. Et no-
tandum, quòd non dicitur ambulabat per viam quæ
ducit ad puteum, sed deambulabat. Deambulat
quippe, qui viam per quam ambulat eundo, & re-
deundo conculcat. In humilitatem autem passionis
Dominus deambulavit: quia modò à Judæis verbo-
rum contumelias, modò contra se falsum testimo-
nium, modò alapas, modò spura, modò spineam
coronam, modò crucem tolerando sustinuit. De-
ambulasse ergo in humilitate passionis est, tot ad-
versitates, & probra diversis modis iterando per-
tulisse. **Qui** Isaac Rebecca veniente in terra australi
habitat, quia unigenitus Dominus ac Redemptor
noster veniente ad se Ecclesia in illorum mentibus
mansit, quos ex Judæa editos non torporis frigus,
sed fervor charitatis tenuit. Ex illo quippe populo
Anna Prophetissa, ex illo Simeon exiit, qui in ul-
nas Dominum accepit. Egressus autem fuerat ad
meditandum in agro, quia ager mundus accipitur,
ipse per se Dominus exponit, dicens: *Ager autem est
mundus, qui in hoc egressus est, quòd visibilis ap-
parere dignatus est, sicut scriptum est: Existi in sa-
lutem populi tui, ut salvos facias Christos tuos.* Solent
autem exercitati juvenes, in armorum usum
meditari. Isaac ergo ad meditandum in agro exiit,
quia Redemptor noster se sequentibus formam hu-
militatis præbens, per exercitium longanimitatis
sue passionis in se, & patientiæ exempla monstra-
vit. Meditatio quippe armorum est, frequentatio
passionum. **Qui** enim verba, manum, lanceam,
crucem pertulit, passionem suam usque ad mortem
in se frequentari permisit. Passiones verò arma dici-
mus, quia per ipsas ab adversario occulto libera-
mur, sicut per seipsum Dominus dicit: *In patientia
vestra possidebitis animas vestras.* Qui ad meditan-
dum in agro inclinata jam die exiit: quia passionum
exercitia juxta finem mundi suscepit, sicut per Psalm-
istam de crucifixionis sue expressione loquitur, di-
cens: *Elevatio manuum mearum sacrificium vesper-
num.* Quid est autem quòd Rebecca ad Isaac dorso
cameli deducitur, nisi quòd per Rebeccam, sicut
præfati sumus, Ecclesia, & per camelum cui præsi-
det, tortis moribus atque onustus idolorum culti-
bus gentilium populus designatur? **Qui** enim ex se-
metipsis sibi invenire deos quos colerent, quasi à
semetipsis eis onus in dorso exereverat, quòd porta-
rent. Rebecca ergo ad Isaac veniens dorso cameli
deducitur: quia ad Christum ex gentilitate Ecclesia
properans in tortis vitiosisque vitæ veteris conversa-
tionibus invenitur. Quæ ut vidit Isaac de camelo
descendit, quia sancta Ecclesia quando Redempto-
rem suum subtilius agnoscit, tantò carnalis vitæ
studia humiliter deserit, atque in semetipsa tortitudi-
nem vitiosam contradicit. Isaac igitur viso descen-
dit, quia Domino cognito vitia sua gentilitas dese-

Aper. 1. d

Math. 13. 2

Habac. 3.

Lm. 11.

Psal. 140. 4

ruit, & ab elatione celsitudinis ima humilitatis petiit. Quid est autem quod Isaac in camelo sedens Rebecca conspexit, nisi quod Redemptorem suam Ecclesia ex gentibus veniens, dum adhuc vitis esset innixa, & necdum spiritualibus, sed animalibus moribus inhæret, ascendit? Nec movere debet quod puer quoque cum camelis venerat, in quibus sui Domini divitias ferebat: quia ipsi quoque prædicatores sancti quamvis jam ad superiora intelligenda atque proferenda intellectum, & vita micant, adhuc tamen in semetipsis contradictionem carnis sentiunt. Nam vident aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis sue, & captivum se ducentem in lege peccati, & divitias in camelis portant: quia ne magnitudo revelationum extollat eos, datus est eis stimulus carnis sue. Habent enim thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, & non eorum. Qui ergo per carnem caelestia loquuntur, & tamen adhuc in carne contradictionem de vicio sentiunt, quid aliud quam super tortuosa camelorum dorsa divitias ferunt? Rebecca verò Isaac viso, quis ille homo sit, requisito puero cognoscit; quia quotidie sancta Ecclesia adhuc Prophetarum atque Apostolorum dicta, quid de Redemptore suo credere debeat, intelligit. Quæ semox pallio operuit, quia quantum subtilius Salvatoris sui mysteria penetrat, tantò altius de antea sua vita confunditur. Et quia perversè egerit, verecundatur, pallio se operire curavit: quia viso Domino infirmitatem suæ actionis erubuit, & illa quæ prius in camelo liberè gestabatur, descendens postmodum verecundia tegitur. Unde eidem Ecclesiæ à priore elatione conversa per Apostolicam vocem quasi Rebecca de camelo descendenti sibi que pallium superducenti dicitur: *Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Quam Isaac in tabernaculum suæ matris introducit, atque uxorem accipit: quia illic synagogæ Dominus ex qua per carnem natus est sanctam Ecclesiam diligit, eamque sibi in amore, & contemplatione conjungit: ut quæ prius proxima ex cognatione, eidem cognita per prædestinationem fuerat, postmodum jam conjuncta in amore continuo uxor fiat. Quam in tantum dilexit, ut dolorem qui ex morte matris accesserat, temperaret: quia ex lucro sanctæ Ecclesiæ Redemptor noster in eam, quæ ex perditione synagogæ accidere potuit, tristitiam, deceffit. Dum enim Rebecca conjungitur, dolor de matris morte amputatur: quia dum sancta Ecclesia ex gentilitate ventens, usque ad thorum contemplationis perducitur, Judæa pro nihilo habetur. Quod si interpretari ipsa eorum nomina curamus, Isaac risus, Rebecca autem patientia, dicitur. Risus verò ex latitia est, patientia autem de tribulatione. Et quamvis sancta Ecclesia jam in caelestis sit gaudij contemplatione suspensa, habet tamen adhuc quod triste de mortalis carnis pondere toleret. Isaac verò & Rebecca junguntur, id est risus & patientia permiscetur: quia fit in sancta Ecclesia hoc quod scriptum est: *Spe autem gaudentes, in tribulatione patientes, ut hanc & prospera de contemplatione lætificent, & adhuc adversa de tribulatione perturbent.**

CAPUT LIV.

Deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua, eò quod esset sterilis: qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebecca.

EA quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotente Deo disposita, ut ad hoc electi ex labore perveniant: quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante sæcula

disposuit donare. Quod utrum ita sit concitè valet probare. Certè etenim novimus quod ad Abraham Deus dixit: *In Isaac vocabitur tibi semen.* Cui etiam dixerat, *Patrem multarum gentium constituisti te, cui rusum promisit, dicens: Benedicam te: & multiplicabo semen tuum sicut stellas cali, & velut arenam, quæ est in litore maris.* Ex qua re apertè constat, quia omnipotens Deus semen Abrahæ multiplicare per Isaac prædestinaverat, & tamen scriptum est: *Deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua eò quod esset sterilis, qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebecca.* Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Isaac prædestinata fuit, cur conjugem sterilem accepit? Sed nimirum constat quia prædestinatio precibus impletur, quando Isaac in quo Deus multiplicari semen Abrahæ prædestinaverat, oratione obtinuit, ut filios habere potuisset.

CAPUT LV.

Factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola.

Jacob autem vir simplex habitavit in tabernaculis, vel sicut in alia translatione dicitur, habitabat domi. Quid enim per venationem Esau, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus sibi carnem sequuntur: Qui etiam agricola esse describitur: quia amatores hujus sæculi tantò magis exteriora colunt, tantò interiora sua inculta derelinquunt. Jacob verò simplex in tabernaculis vel in domo habitare perhibetur: quia nimirum omnes qui in curis exterioribus spargi refugiant, simplices in cogitatione atque in conscientia suæ habitatione consistunt. In tabernaculis enim, aut in domo habitare, est se intra mentis secreta restringere, & nequaquam exteriùs per desideria dissipare: ne dum ad multa foris inhiant, à semetipsis alienati cogitationibus recedant.

CAPUT LVI.

De Esau, quod ad lenticulam primogenita sua fratri vendidit.

Sciendum est quia quinque nos modis gula vitium tentat. Aliquando namque indigentia tempora prævenit: aliquando verò tempus non prævenit, sed cibos lautiores querit: aliquando quolibet sumenda sunt præparari accuratius expetit: aliquando autem, & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectiois excedit: nonnunquam verò & abjectius est quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderij deterius peccat. Quæ vitiorum tempora melius ostendimus, si hoc exemplis evidentioribus approbemus. Mortis quippe sententiam patris ore Jonathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Et ex Ægypto populus eductus in eremo occubuit: quia despecto manna cibos carniùm petiit, quos lautiores putavit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quod ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coactas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quareret, quas accuratius exhiberet. Et cum ad Hierusalem dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodoma sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia,* apertè ostenditur quod idcirco salutem perdidit, quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectiois excessit. Hinc primogenitorum gloriam Esau amisit: quia magno æstu desiderabilem cibum, id est lenticulam concupivit, quam dum vendidit etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitum anhelaret, indicavit. Neque enim cibum, sed appeti-

EGO
SIM
m.3

De reproborum vitis, & electorum profectibus. In expof. B. Job, lib. 5. c. 8. & post med.

De refrenanda gula concupiscentia. In expof. B. Job. l. 30. c. 23.

1. Reg. 14. Num. 11. 1. Reg. 12.

Ezech. 16. f.

R. m. 7. d

1. Cor. 12. b

Rom. 5.

Rom. 12.

Genes. 25. d

De effectu prædestinationis. In comment. dialogorum lib. 1. c. 8.

tus in vitio est. Unde lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientiae degustamus. Hic quippe quem diximus Esau, primatum per lenticulam vendidit, & Elias in eremo per virtutem spiritus carnes edendo servavit. Unde & antiquus hostis, quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit: & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit: & secundum non carne, sed pane tentavit. Hinc est quoddam plerumque Adae culpa committitur, etiam cum abjecta, & vilia sumuntur. Neque enim Adam solus ut à vitio se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cum alimenta quaedam salutis nostrae Deus contraria indicat, ab his nos quasi per sententiam vetat: & dum concupiscentes noxia attingimus, profecto quid aliud quam verita degustamus? Ea itaque sumenda sunt, quae naturae necessitas quaerit, & non quae edendi libido suggerit: nisi hoc moderata discretio minus cautè prospexerit, illicita se concupiscentiae quis voragine vergat.

Col. 3.

tre benedicatur, nisi iuxta sacrae lectionis historiam pascitur? In qua videlicet historia si ad intellectum paulò subtilius astringatur, videtur quia Jacob primogeniti benedictionem non per fraudem subripuit, sed ut sibi debitam accepit, quam concedente fratre de lentis mercede comparavit. At verò si quis altius sentiens utrorumque facta velit per allegoriae arcana discutere, protinus ab historia in mysterium surgit. Quid est enim quoddam Isaac de majoris filij sui venatione vesci concupiscit, nisi quoddam omnipotens Deus Judaici populi bona operatione pacisci desiderabat? Sed illo tardante, minorem Rebecca supposuit: quia dum Judaicus populus bona opera foris quaerit, gentilem populum mater gratia instruit, ut omnipotenti Patri cibum boni operis offerret, & benedictionem majoris fratris acciperet, qui eodem cibum ex domesticis animalibus praebuit: quia gentilis populus placere Deo de exterioribus sacrificiis non quaerens per vocem Prophetae dicit: *In me sunt, Deus, vota tua, quae reddam laudationes tibi.* Quid est quoddam idem Jacob manus ac brachia & column haedinis pellibus textit, nisi quod haedus pro peccato offerri consuevit? Et gentilis populus dum se peccatorem confiteri non erubescit, carnis in se peccata maculavit. Quid est quoddam vestimentis fratris majoris induitur, nisi quoddam sacrae scripturae praecipis, quae majori populo data fuerant in bona operatione vestitus est? & eis minor in domo utitur, quae major foras exiens intus reliquit: quia ille gentilis populus praecpta tenet in mente, quae Judaicus populus habere non potuit, dum solam in eis litteram attendit. Et quid est, quoddam Isaac eundem filium nescit, quem benedicit, nisi hoc quod de gentili populo Dominus per Psalmistam dicit: *Populus, quem non cognovi, servavit mihi: ob auditum auris obedivit mihi.* Quid est quoddam praesentem non videt, & tamen quae in futuro venient, videt, nisi quoddam omnipotens Deus cum per Prophetas suos praediceret gentilitati gratiam praerogandam, eam & in praesenti per gratiam non videt, quia tunc in errore dereliquit, & tamen quia hanc quandoque collecturus erat benedictionis gratiam praevitit? Unde & idem Jacob gentilis populi figuram tenet, eique in benedictione dicitur: *Eccce odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus.* Sicut enim in Evangelio Veritas dicit: *Ager est hic mundus,* & quia gentilis populus ad fidem perductus per electos suos in universo mundo virtutibus redolet: odor filij, odor est agri pleni. Aliter namque olet flos uvae: quia magna est virtus, & opinio praedicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter flos olivae: quia suave est opus misericordiae, quod more olei refovet & lucet. Aliter flos rosae: quia mira est fragrantia quae rutilat & redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilij: quia candida vita carnis est de incorruptione virginitatis. Aliter flos violae: quia magna est virtus humilium, qui ex desiderio loca ultima tenentes, se per humilitatem à terra in altum non sublevant, & caelestis regni purpuram in mente servant. Aliter redolet spica cum ad maturitatem perducitur, quia bonorum operum perfectio ad satietatem eorum, qui iustitiam esuriunt praeparatur. Quia ergo gentilis populus in electis suis ubique per mundum sparsus est, & ex eis virtutibus quas agit, omnes qui intelligunt odore bonae opinionis replet, dicatur rectè: *Eccce odor filij mei sicut odor agri pleni.* Sed quia easdem virtutes ex semetipso non habet, adjungit: *Cui benedixit Dominus Deus.* Et quoniam electorum populus per quosdam etiam in contemplationem surgit, per quosdam verò in activae vitae solummodo opera pinguefcit, rectè illic additur: *Det tibi Deus de rore caeli, & de pinguedine terrae.* Ros enim desuper & subtiliter cadit, & toties de rore caeli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimae de supernis aliquid tenuiter videmus.

Psal. 55.

Psal. 17.

Gen. 27.

Luc. 16. 19.

Math. 13.

CAPUT LVII.

De Isaac qui apud alienigenam gentem puteos fodit, quos Allophyli insidiantes humo implentes replent.

Quid nobis per effoscos ab Isaac puteos atque ab peregrinationis ærumna positi, cogitationum nostrarum profunda penetremus, quouique nobis verae intelligentiae aqua respondeat, nequaquam nostrae inquisitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpescat? Quos tamen puteos Allophyli insidiantes replent: quia nimirum immundi spiritus cum nos studiosè cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Unde semper mens evacuanda est, incessanterque fodienda, ne si indiscussa relinquatur, usque ad tumorem perverforum operum cogitationum super nos terra cumuletur. Unde & ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis, fode parietem, id est, cordis duritiam crebris perscrutationum ictibus rumpe.*

Gen. 16. e

De persisterendo in bono opere, & cavendis ex hoc inimici subreptionibus. In exp. B. Job. 1. 16. 17. 31. c. 13.

Ezech. 8.

CAPUT LVIII.

Item unde supra.

Sæpe dum eloquiis sacris intendimus, malorum spirituum insidias gravibus toleramus: quia menti nostrae terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis nostrae oculos à luce intimae visionis obscurant. Quod etiam in Isaac opere Allophylosum pravitate cognoscimus designari, qui puteos quos Isaac foderat terrae congerie replebant. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cum in scripturae sacrae abditis sensibus alta penetramus: quos tamen occultè replent Allophyli, quando nobis ad alta tendentibus immundi spiritus terrenas cogitationes ingerunt, & quasi inventam divinam scientiam aquam tollunt. Quod nimirum Psalmista pertulerat cum dicebat: *Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei:* videlicet patenter insinuans, quia mandata Dei perscrutari non poterat, cum malignorum spirituum insidias in mente tolerabat.

In exp. B. Job. 1. 16. c. 8.

Ps. 118.

CAPUT LIX.

De benedictionibus Jacob, & Esau.

Quis namque parvulorum in factio Esau & Jacob, quoddam alter ad venatum mittitur, ut benedicatur, alter verò per suppositionem matris à pa-

Gen. 27. d

De mysteriis benedictionum

videmus. Cùm verò bona opera etiam per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur. Quid est autem quòd Esau tardè ad patrem redit, nisi quòd Judaicus populus ad placandum Dominum serò revertitur? cui & hoc in benedictione dicitur: *Tempusque erit cùm solvatur jugum de collo tuo: quia à servitute peccati Judaicus populus in fine liberabitur, sicut scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel salvus fiet.*

Rom. II.

CAPUT LX.

Gen. 27. d. De Isaac qui caligantibus oculis dum Jacob filium suum nesciens benediceret, quæ in futuro ventura erant, prævidebat. & qui coram eo præsens assisteret, nesciebat.

De ignorantia Iudeorum in ignoravit. Unde & Herodes rex, Magorum occurrence perterritus, sacerdotes ac principes studuit folter inquirere, ubi Christum nasciturum esse præsentia. Cui protinus responderunt: *In Bertheem.* *In expof. B. Mar. 2.* *Inde.* Prius ergo noverunt, quem passionis tempore dum despicerent, ignorabant. Quorum & notitia prior, & ignorantia posterior, bene ac breviter Isaac caligante signatur: qui dum Jacob benediceret, & quid eveniret in futuro prævidebat, & quis illi præsens assisteret, nesciebat. Sic quippe Israelitarum populus fuit, qui prophetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos oculos in contemplatione tenuit: quia eum præsentem non vidit, de quo multa in futuro prævidit. Ante se enim positum nequaquam cernere valuit, cujus adventus potentiam longè antè nunciavit.

CAPUT LXI.

Gen. 28. c. Igitur egressus Jacob de Bersabee pergebat Aram.

De doctoribus ad auditores suos cõdescensione in expof. B. Job. 1. c. 22. Cùmque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco, viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælos, Angelos quoque ascendentes & descendentes super eam, & Dominum innixum scalam. In itinere quippe dormire est, in hoc præsentis vitæ transitu rerum temporalium amore quiescere. In itinere dormire est, in dierum labentium cursu ab appetitu visibilibus mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit, qui dixit: *Scit enim Deus quia in quacunque die comedetis ex eo, aperientur oculi vestri.* Unde & paulò post subditur: *Tulit de fructu illius & comedit, de dicitque vivo suo: qui comedit, & aperti sunt oculi amborum.* Culpa quippe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos verò ascendentes & descendentes cernere, est civis supernæ patriæ contemplari: vel quanto amore auctori suo super semetipsos transcendendo inhæreant, vel quanta compassione charitatis nostris infirmitatibus condescendant. Et notandum valde est, quòd ille dormiens Angelos conspicit, qui in lapide caput ponit. Quia nimirum ipse ab exterioribus operibus cessans æterna penetrat, quia intenta mente, quæ principale est hominis, imitationem sui Redemptoris observat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhære. Qui enim præsentis vitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed videre Angelos nequeunt: quia caput in lapide tenere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui mundi quidem actiones fugiunt, S. Greg. Tom. III.

Gen. 3.

CAPUT LXII.

Item unde suprâ.

Quid per Jacob, nisi prædicatorum persona designatur? Prædicatores quippe perfecti solum solum caput Ecclesiæ videlicet Dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Quod videlicet Angeli ascendentes & descendentes demonstrant. Unde & Moyses crebrè tabernaculum intrat & exit, & quod intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat: qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca Dominum consulit: exemplum proculdubio rectoribus præbens, ut cùm foris ambigunt, quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant, & velut coram testamenti arca Dominum consulant, si de his quibus dubitant apud semetipsos, intus sacri cloquij paginam requirant.

CAPUT LXIII.

De Lia & Rachel, quòd Jacob pro Rachel Gen. 29. d. serviens prius Liam accepit.

Quidnam his duabus Jacob uxoribus Lia videlicet, & Rachel, nisi activa & contemplativa vita signatur? Lia quippe interpretatur laboriosa: Rachel verò ovis, vel visum principium. Activa vita laboriosa est, quia defudat in opere: contemplativa verò simplex ad solum videndum principium anhelat, videlicet ipsum qui ait: *Ego sum principium, propter quod exloquor vobis.* Beatus hom. 24. autem Jacob Rachel quidem concupierat, sed in nocte accepit Liam: quia videlicet omnis qui ad Do-

De con-
templativa
activa que
vita.
In expof. B.
Job. lib. 6. c.
18. & in
Ezech. 1. 2.
post med.
1. 2. 3.

M m

minum convertitur, contemplativam vitam deside- A
rat, quietem aeternae patriae appetit. Sed prius ne-
cesse est ut in nocte vitae praesentis operetur bona,
quae potest, desudet in labore, id est Liam accipiat,
ut post ad videndum principium in Rachel amplexi-
bus requiescat. Erat autem Rachel videns & steri-
lis, Lia autem lippa, sed fecunda: quia nimirum
mens cum contemplando otia appetit, plus videt,
sed minus filios Deo generat: cum vero ad laborem
se praedicationis dirigit, minus videt, sed amplius
parit. Contemplativa vero vita speciosa est in ani-
mo, sed dum quiescere in silentio appetit, filios non
generat ex praedicatione. Videt, & non parit: quia
quietis suae studio minus se in aliorum collectione
succendit, & quantum introsum aspicit, aperire
aliis praedicando non sufficit. Lia vero lippa & fec- B
cunda est: quia activa vita dum occupatur in opere
minus videt, sed dum modo per verbum, modo per
exemplum ad imitationem suam proximis accendit,
multos in bono opere filios generat. Et si in con-
templatione mentem tenere non valet, ex eo tamen
quod agit exterius, gignere sequaces valet. Post
Liam ergo complexum ad Racheliam Jacob pervenit:
quia perfectus quisque ante activam vitam ad fecun-
ditatem jungitur, & post contemplativam ad requiem
copulatur.

CAPUT LXIV.

Gen. 30. f *Tollens Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas, detractisque corticibus, in his quae expoliata fuerant candor apparuit. Illa vero quae integra erant, viridia permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius. Posuitque eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua, ut cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est ut ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, & parerent maculosa & varia, & diverso colore respersa.*

De per-
scrutandis
allegoriis
in historia.
In expof. B.
Iob. lib. 21. c.
1. in princ.

Intellectus sacri eloquii inter textum & mysterium
tanta est libratione penlandus, ut utriusque partis
lance moderata, hunc neque nimie discussionis
pondus deprimat, neque rursus torpor incuriae va-
cium relinquat. Mulier quippe eius sententiae tanta
allegoriarum conceptione sunt gravidae, ut quis-
quis eas ad solam tenere historiam nititur, earum
notitia per suam incuriam privetur. Nonnullae vero
ita exterioribus praecipis inserviunt, ut si quis eas
subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil
inveniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur
abscondat: unde quoque bene narratione historica
per significationem dicitur. *Tollens Iacob virgas
populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis,
ex parte decorticavit eas, & reliqua.* Quid est vir-
gas virides & amygdalinas atque ex platanis ante
oculos gregum ponere, nisi per scripturae sacrae se-
riem antiquorum patrum vitas atque sententias in
exemplum populi praebere? Quae nimirum quia
iuxta rationis examen rectae sunt, virgae nominan-
tur. Quibus & ex parte corticem subtrahit, ut in
his quae expoliantur intus candor appareat, &
ex parte corticem servat, ut sicut fuerant exterius,
in viriditate permanent: variusque virgarum color
efficitur, dum cortex & ex parte subtrahitur, & ex
parte retinetur. Ante considerationis enim nostrae
oculos praecedentium patrum sententiae quasi virgae
variae ponuntur: in quibus dum plerumque in intel-
lectum litterae fugimus, quasi corticem subtrahimus,

& dum plerumque intellectum litterae sequimur,
quasi corticem servamus. Dumque ab ipsis cortex
litterae subducitur, allegoriae candor interior demon-
stratur: & dum cortex relinquitur, exteriora intel-
ligentiae virentia exempla monstrantur. Quas bene
Jacob in aquae canalibus posuit: quia & Redemptor
noster in libris eas sacrae scientiae, quibus nos intrin-
secus infundimur, fixit. Has aspicientes arietes cum
ovibus coeunt: quia rationales nostri spiritus dum
in earum intentione defixi sunt, singulis quibuscum-
que actionibus permiscuntur, ut tales factus operum
procreent, qualia exempla praecedentium in voci-
bus praceptorum vident, & diversum colorem pro-
les boni operis habeat: quia & nonnunquam sub-
tracto litterae cortice acutius interna considerat, &
reservato nonnunquam historiae tegmine bona in
exterioribus format.

CAPUT LXV.

*Laban qui persequens cum furore Iacob sua Gen. 31.
apud eum idola requisivit.*

Laban quippe interpretatur dealbatio: dealbatio
autem diaboli non inconvenienter accipitur, De diaboli
qui cum sit tenebrosus ex merito, transfiguratur in tentationi-
Angelum lucis. Huic servivit Jacob, id est ex parte bus, & Ec-
reprobatorum Judaicus populus, ex cuius carne in- clesiae vir-
carnatus Dominus venit. Potest etiam per Laban turibus
mundus hic exprimi, qui cum furore Jacob perse- In expof. B.
quitur: quia electos quosque, qui Redemptoris nos- Iob. 1. 3. v.
tri membra sunt, persequendo opprimere conatur. 16. in princ.
Huius filiam, id est, five mundi five diaboli Jacob
abstulit, cum sibi Christus Ecclesiam ex gentilitate
conjunxit: quam & de domo patris abstulit, qui ei
per Prophetam dicit: *Obliviscere populum tuum, & Psal. 44.
domum patris tui.* Quid vero in idolis, nisi avaritia Col. 3.
designatur? unde & per Paulum dicitur: *Et avari-
tia, quae est idolorum servitus.* Laban ergo veniens
apud Jacob idola non invenit: quia ostensis mundi
thesauris, diabolus in Redemptore nostro vestigia
concupiscentiae terrenae non reperit. Sed quae Jacob
non habuit, ea Rachel sedendo cooperuit. Per Rachel
quippe quae & ovis dicitur, Ecclesia figuratur.
Sedere autem, est humilitatem poenitentiae appete-
re, sicut scriptum est: *Surgite postquam sederitis, Psal. 135.
Rachel ergo idola sedendo operuit: quia sancta Ec-
clesia Christum sequens terrenae concupiscentiae vitia
poenitendo texit. De hac cooperitione vitiorum
per Prophetam dicitur: *Beati quorum remissa sunt
iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Nos igitur
Rachel illa signavit: qui idola sedendo premi-
mus, si culpas avaritiae poenitendo damnamus. Quae
utique avaritia illis non solet evenire, qui in via Do-
mini viriliter currunt, quibus dicitur: *Viriliter agite,
& confortetur cor vestrum: sed his maxime qui Psal. 30.
quasi effeminato gressu gradientes, per blandimenta
saeculi resolyuntur, unde & illic ejusdem Rache-
lis haec verba sunt: *Luxa consuetudinem foeminarum
nunc accidit mihi.* Apud Jacob ergo idola Laban non
reperit: quia exactor callidus quid in Redemptore
nostro reprehenderet non invenit.**

CAPUT LXVI.

De luctatione Iacob cum Angelo.

Magna est in contemplativa vita mentis con-
tentio, cum se se ad caelestia erigit, cum in
rebus spiritualibus animum tendit, cum transgredi
nititur omne quod corporaliter videtur, cum se se
angustat, ut dilatat. Et aliquando quidem vincit,
& reluctantes tenebras suae caecitatis experat: ut de
incircumscripso lumine quiddam furtim & tenuiter
attingat. Sed tamen ad semetipsam protinus rever-
De virtute
& humili-
tate con-
templatio-
nis, in com-
ment. 22.
l. 2. bom. 14.
post med.

berata revertitur, atque ab ea luce, ad quam respirando transit, ad lux cæcitatibus tenebras suspirando atque lamentando redit. Quod bene facta historia designat, quæ beatum Jacob cum Angelo luctatum narrat. Cum enim ad parentes proprios rediret, in via Angelum invenit, cum quo in lucta magnum certamen habuit. Is enim qui certat in luctamine, aliquando superiorem se, aliquando verò cum, cum quo contendit, inferiorem invenit. Designat ergo Angelus Deum, & Jacob qui cum Angelo contendit uniuscujusque perfecti viri, & in contemplatione positi animam exprimit: quia videlicet anima, cum contemplari Deum nititur, velut in quodam certamine posita, modò quasi exuperat, quia intelligendo & sentiendo de incircumscripto lumine aliquid degustat: modò verò succumbit, quia & degustando iterum deficit. Quasi ergo vincitur Angelus, quando intellectu intimo apprehenditur Deus. Sed notandum quod idem victus Angelus nervum femoris Jacob tetigit, eumque marcescere statim fecit, atque ab eo tempore Jacob uno claudicavit pede: quia scilicet omnipotens Deus cum jam per desiderium, & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit. Et qui prius quasi duobus pedibus innitentes, & Deum videbatur querere & sæculum tenere, post agnitionem suavitatis Dei, unus in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat: quia videlicet necesse est ut debilitato amore sæculi: solus in nobis amor convalescat Dei. Si ergo tenemus Angelum, uno claudicamus pede: quia dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Omnis quippe qui uno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quem sanum habet: quia & si cui desiderium terrenum jam arefactum fuerit, in solo pede amoris Dei tota virtute se sustinet, & in ipso stat: quia pedem amoris sæculi quem ponere in terra consueverat, jam à terra suspensum portat. Et nos ergo si ad parentes proprios, id est ad spirituales patres redimus, teneamus in via Angelum, ut suavitatem intimam apprehendamus Deum. Contemplativa etenim vitæ amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsum animam rapit, cælestia appetit, terrena autem debere esse contemptui ostendit, & spiritualia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Unde bene Ecclesia in Canticis Canticorum dicit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Vigilanti etenim corde dormit, qui per hoc quod interiorius contemplando proficit, à pravo foris opere quiescit.

CAPUT LXVII.

Item unde supra.

Iacob qui Angelum tenuit uno pede mox claudicavit: quia qui vero amore sublimia respicit, jam in hoc mundo duplicibus incedere desideriis nescit. Uno enim pede innititur, qui solo amore Dei roboratur. Et necesse est, ut alius marcescat: quia mentis virtute crescente, oportet proculdubio ut carnis fortitudo torpescat. Unde & Propheta cum visionem Dei conspexisset se diceret, adjungit: *Elangui & agrotavi per dies plurimos*: quia cum ad virtutem Dei mens stringitur, à fortitudine propria caro lassatur.

CAPUT LXVIII.

Gen. 32. g *Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea.*

Dum ipsa per se Veritas dicit: *Nemo vidit faciem meam unquam*, quomodo Jacob testatur, dicens: *Vidi Dominum facie ad faciem?* Humanæ S. Greg. Tom. III.

A etenim mentis oculo interiori purgato, dum vitiorum omnium tribulationis igne arugo fuerit cremata, tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia patriæ cælestis aperitur: ut prius purgemus lugendo quod fecimus, & postmodum manifestius contemplerur per gaudia, quod quæramus. Prius à mentis acie exurente tristitia interposita malorum caligo detegitur, & tunc resplendente raptim coruscatione incircumscripti luminis illustratur. Quo utrunque conspecto, in gaudium cujusdam securitatis absorbetur, & quasi post defectum vitæ præsentis ultra se rapta aliquo modo in quadam novitate vitæ recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superni roris aspergitur, ubi non se sufficere ad id quod rapta est contemplatur, & veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas non videt. Cui veritati tantò magis se longè existimat, quantò magis appropinquat: quia nisi illam utrunque conspiceret, nequaquam eam conspiceret se non posse sentiret. Admissus ergo animi dum in illam intenditur, immensitatis ejus coruscante circumstantia reverberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: & idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircumscriptam substantiam dilatat, quia eam inopia suæ circumscriptionis angustat. Unde & ad semetipsum citius labitur, & prospectis quasi quibusdam veritatis vestigiis ad sua ima revocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta, non solida & permanens visio, sed ut ita dixerim, quasi quædam visionis imitatio Dei facies dicitur. Quia enim per faciem quemlibet cognoscimus, non immeritò cognitionem Dei faciem ejus vocamus. **C** Hinc ergo Jacob postquam cum Angelo luctatus est, ait: *Vidi Dominum facie ad faciem*, ac si diceret: *Cognovi Dominum*: quia me cognoscere ipse dignatus est. Quam cognitionem plenissimè fieri Paulus in fine testatur, dicens: *Tunc cognoscam scicut & cognitus sum.*

genda sit. In expof. B. Job, l. 24. v. 5.

CAPUT LXIX.

Egressa est Dina, ut videret mulieres regionis illius. Gen. 34. d

Quam cum videret Sichem filius Emor Evei de cavenda princeps terræ illius adamavit, & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem, & conglutinata est anima ejus cum ea, tristemque blanditiis delinivit. Dina, ut mulieres videat alienæ regionis, egreditur, quando unaquæque mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordinem proprium vagatur. Quam Sichem princeps terræ opprimit, quia videlicet inventam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et conglutinata est anima ejus cum ea: quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cum mens à culpa respicere atque admissum flere conatur, corruptor autem spes ac securitates vacuas ante oculos revocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat, rectè illic adjungitur: *Tristemque blanditiis delinivit*. Modò enim aliorum facta graviora, modò nihil esse quod perpetratum est, modò misericordem Dominum loquitur, modò adhuc tempus subsequens ad pœnitentiam pollicetur: ut dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala nulla contristant, & tunc plenius obruatur suppliciis, quæ nunc etiam gaudet in delictis.

CAPUT LXX.

De talari tunica Ioseph.

Ioseph qui inter fratres undecim usque ad finem justus perseverasse describitur, solus talarem tunica Mm ij

Gen. 37. d

De perseverando in

EGO
IM
m.3

bono opere. *In expof. B. Job. l. 1. c. 21. Exod. 2. c. 29. Levit. 3.* cam habuiffe perhibetur. Quid est ergo talaris tunica, niſi actio consummata? quaſi enim protenta tunica talum corporis operit, cum bona actio ante Dei oculos uſque ad vitam nos terminum regit. Unde & per Moysen caudam beſtia in altari offerri præcipitur, ut videlicet omne bonum cum incipimus, etiam perfeveranti fine compleamus.

CAPUT LXXI.

Gen. 37. Ecce ſomniator noſter venit, venite occidamus eum, & videamus quid illi proderunt ſomnia ſua.

Sæpè nonnulli humana ſapientia inflati, dum de ſideriſ ſuis divina judicia contraire conſpiciunt, aſtutis eis reluctari machinationibus conantur, & quò ad votum ſuum vim ſupernæ diſpoſitionis inſtorqueant, callidis cogitationibus inſiſtunt, ſubtiliora conſilia exquirunt. Sed inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt, atque omnipotentis Dei conſilio dum reſiſtere nituntur, obſequuntur: quia sæpè & hoc ejus diſpoſitioni aptè militat, ſicut ſcriptum eſt: *Qui comprehendit ſapientes in aſtutia eorum.* In aſtutia namque ſua ſapientes comprehendit, quando ejus conſilium humana facta, etiam tunc congruè ſerviunt, cum reſiſtunt. Unde & per Pſalmiſtam dicitur: *Novit Dominus cogitationes hominum, quoniam vana ſunt.* Quod melius oſtendimus, ſi pauca ad medium geſtarum rerum exempla proferamus. Joſeph ſomnium viderat, quod ſuo manipulo fratrum ejus ſe manipuli proſternebant: ſomnium viderat quod ſol ac luna ſe cum reliquis ſtellis adorabant. Quæ quia purè fratribus retulit, eorum corda protinus futuræ damnationis invidia pavorque percuffit. Cumque ad ſe hunc venire conſpicerent, malitia ſævientes dixerunt: *Ecce ſomniator ille venit, venite occidamus eum, & videamus quid illi proderunt ſomnia ſua.* Cumque ſe ejus dominio ſubjci metuunt, ſomniatorem in puteum deponunt, eumque Hiſmaëlitis tranſeuntibus vendunt. Qui in Ægypto ductus, ſervitutis ſubditus, luxuriæ accuſatione damnatus, caſtitatis merito adjutus, Prophetiæ judicio ereptus, omni Ægypto prælatus eſt: per ſupernam verò ſapientiam providus, frumenta congeſſit, & futuro periculo neceſſitatis obviavit. Cumque in orbem famæ inhorruit, de alimentorum preparatione ſollicitus, Jacob filios in Ægyptum miſit, qui frumentorum diſpenſationi prepoſitum Joſeph neſcientes inveniunt, atque ut mererentur alimenta percipere, ejus diſpenſatorem compulſi ſunt, pronis in terram cervicibus adorare. Penſemus ergo quomodo cogitationes hominum in ipſa ſua proviſione viſ divina comprehendat. Ideo ab eis Joſeph venditus fuerat, ne adoraretur: ſed ideo eſt adoratus, quia venditus. Aſtutè namque aliquid agere auſi ſunt, ut Dei conſilium mutaretur: ſed divino judicio, quod declinare conati ſunt, retinendo ſerviunt. Inde quippe coacti ſunt Dei voluntatem peragere, unde hanc moliti ſunt aſtutè commutare. Sic ſic divinum conſilium dum devitatur, impletur: ſic humana ſapientia dum reluctatur, comprehenditur. Timuerunt fratres ne Joſeph ſuper eos excreſceret: ſed hoc quod divinitus diſpoſitum fuerat, cavendo actum eſt, ut eveniret. Humana ergo ſapientia in ſeipſa comprehenſa eſt, quæ voluntati Dei unde per intentionem reſtitit, inde ejus impletioni militavit. Sic Saül dum David ſubjectum quotidiano ſucceſcere virtutum ſucceſſu conſpiceret, ſuam ei in conjugium filiam ſponſondit, atque in ejus dotem centum dari ab eo Philiftinorum præputia petiit, ut cum provocatus miles, ultra ſe excreſcere quaereret, inimicorum gladiis traditus vitam finiret, ſicut ſcri-

ptum eſt: *Non habet neceſſe rex ſponſalia, niſi tantum centum præputia Philiftinorum, ut fiat ulſio de inimicis regis.* Porro Saül cogitabat tradere David in manus Philiftinorum, ſed David diſpoſitionis intimæ favore roboratus, centum ſe dare perhibuit, & ducenta præputia reportavit. Cujus nimirum operis Saül argumento ſuperatus, ſuperna providentia in ſapientiæ ſuæ eſt conſilio comprehenſus: quia unde ſucceſſentis militis vitam ſe extinguere credidit, virtutis ejus gloriam inde cumulavit. Sed quia nunquam aſtutè ſe aliquid ſapere electi moliantur, libet ad medium alium ſapientem deducere, & quo ſinu interni conſilij aſtutia mortalium comprehenditur, demonſtrare. Prudenter quippe Jonas ſapere voluit, cum ad prædicandam Ninivitarum poenitentiam miſſus: quia electis gentibus Judæam deſeri timuit, prædicacionis officium implere recuſavit, navem petiit, fugere Tharſis elegit: ſed protinus tempeſtas exoritur, fors mittitur, ut videlicet cognoscatur, cujus culpa mare turberetur. Jonas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, Ceto ſorbente devoratur, atque illuc geſtante bellua pervenit, quò ire ſponte contempſit. Ecce fugitivum Dei tempeſtas invenit, fors ligat, mare ſuſcipit, bellua includit: & quia auctoris voci obedire renititur, ad locum quo miſſus fuerat, ſuo reus carcere portatur. Jubente Deo miniſtrare homo prophetam noluit, aſpirante Deo bellua Prophetam vomuit. Intorquet ergo Deus prudentiam hominum ad miniſterium ſuum, quando & hoc in uſum ſuæ voluntatis redigit, per quod ſibi voluntas humana contradicit. Perſecutemur adhuc Hebræorum ſapientiam, & videamus quid providendo, aut quid prohibendo provocavit. Certè cum ad Redemptoris noſtri miracula credentium turba conflueret, cum ſacerdotes populi invidiæ facibus accenſi mundum poſt eum ire cernerent, & proclamarent, dicentes: *Videtur quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit: ut ab illo vim tantæ concuſſionis abſcinderent, finire ejus potentiam morte conati ſunt, dicentes: Expediit ut unus homo moriatur, & non tota gens pereat: ſed Redemptoris mors ad conjunctionem ſui corporis, id eſt Eccleſiæ valuit, non ad ſeparationem.* Redegit ergo, & hoc ad pietatis ſuæ obſequium, quod contra illum humana crudelitas exarſit. Juſtus namque & miſericors mortalium acta diſponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus, atque ea quæ permittit, ſic tolerat, ut hæc in ſui conſilij uſum vertat. Unde miro modo fit, ut & quod ſine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non ſit: quia dum in bonum uſum mala facta vertuntur, ejus conſilio militat etiam, quæ ejus conſilio repugnant. Hinc per Pſalmiſtam dicitur: *Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates ejus.* Sic quippe ejus opera magna ſunt, ut per omne quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur: nam sæpè inde perficitur, unde repelli putabatur. Hinc ruſum dicitur: *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in celo & in terra.* Hinc Salomon ait: *Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum.* Reſtat ergo ut in cunctis quæ agimus, vim ſupernæ voluntatis inquiremus: cui videlicet & cognita, debet noſtra actio devotè famulari, & quaſi duces ſui itineris perſequi, ne ei etiam nolens ſerviat, ſi hanc ſuperbiens declinat. Vitari enim viſ ſuperni conſilij nequaquam poteſt, ſed magna ſibi virtute hanc temperat, qui ſe ſub ejus nutibus refranat, eique ſibi pondera levigat, qui hæc ex ſubjecto cordis humero volens portat.

CAPUT LXXII.

Gen. 39. b *Ecce Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habet in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate.*

Quisquis mundi hujus successibus elevatus, leuocinante cordis latitia tentare se luxuria stimulis sentit, Joseph factum ad memoriam reuocet, & in arce se castitatis seruet. Qui dum sibi a domina conspiceret pudicitia damna suaderi, ait: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habet in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, prater te, qua uxor ejus es. Quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Quibus verbis ostendit, quia bona qua assequutus fuerat, repente memoria intulit, & malum quod pullabat, euitit: & quia percepta gratia meminit, vim culpae imminens fregit. Cum enim voluntas lubrica tentat in prospera aculeo tentationis opponenda: ut ed erubescamus prava committere, quod nos adeo meminimus gratuitè bona percepisse, & illaram gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum, ut sint ante oculos qua percepimus, & quaeque nos illiciunt, subigamus. Quia enim voluptas ipsa ex prosperitate nascitur, ejus prosperitas est consideratione ferienda: quatenus hostis noster unde oritur, inde moriatur. Considerandum quippe est, ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per favorem vitae nos absorbeat vorago nequitiae. Iram namque contra nos superbi iudicis inextinguibiliter accendimus, si contra benignitatem illius etiam ex ipsa sua largitate pugnamus.

CAPUT LXXIII.

Gen. 39. c *At ille relicto in manus ejus pallio fugit, & egressus est foras.*

Cum mulier adultera Joseph malè uti voluisset, relicto pallio fugit foras: quia dum synagoga Dominum, putum hominem credens, quasi adulterino complexu confringere voluit: ipse tegimen litterae ejus oculis reliquit, & ad cognoscendam suae diuinitatis potentiam, conspicuum se gentibus praeiuit. Unde & Paulus dicit: *Vsq̄e hodie cum Moyses legitur, Moyses velamen est super cor eorum.* Quae videlicet mulier adultera apud semetipsam palium retinuit, & quem malè tenebat, nudum amisit.

CAPUT LXXIV.

Gen. 45. c *Intravit Iacob in Aegyptum cum animabus septuaginta.*

Saepe sacra Scriptura partem pro toto ponere consuevit, sicut intravit Iacob in Aegyptum cum animabus. Quae nimirum cum animas memorat, constat, quia intrantium corpora comprehendit.

CAPUT LXXV.

Gen. 45. c *Quid Aegyptij, Joseph gubernante, prius quam Pharaoni inopia jure seruitij subderentur, ad esum frumenta perceperunt: postquam verò semetipsos urgente fame in famulos vendiderunt, tunc frumenta ad semen acceperunt.*

AEgyptij seruitio publico, Joseph dispensante, subiecti, cum juri regis semetipsos tradentes

A humiliant, frumenta etiam ad semen reportant. fixe D. o. seruentiū. In expof. B. Tob. lib. 6. c. 16. circa fin. Frugem quippe ad esum etiam liberi accipimus, cum & sacro eloquio pascimur, & tamen ad quaedam qua in hoc mundo appetimus, in nostris voluptatibus vacamus. Sed serui facti & ad semen frumenta percipimus: quia dum plenè Deo subdimur, etiam verbo praedicationis replemur.

CAPUT LXXVI.

Isachar asinus fortis accubans inter terminos, vidit requiem quod esset bona, & terram quod optima, et suppoſuit humerum ad portandum. Gen. 49. b

Inter terminos acubare, est praestolato mundi fine requiescere, nihilque de his, quae nunc in medio versantur, quaerere, sed ultima desiderare. Et fortis asinus requiem ac terram optimam videt, cum simplex gentilitas idcirco se ad robur boni operis erigit, quia ad aeternae vitae patriam tendit. Quae ad portandum humerum apponit, quia conspecta superna requie, praecipit etiam gravibus in operatione se subjicit, & quidquid intolerabile pusillanimitas asserit, hoc ei leve ac facile spes remunerationis ostendit.

CAPUT LXXVII.

Fiat Dan coluber in via, cerasstes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro. Gen. 49. c

Quid hoc loco equi nomine, nisi praesens seculum designatur: quo in testimonio quid equus significet, cujus ungulas coluber mordet, melius ostendimus, si & ea quae circumstant, paulò subtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire Antichristum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan & coluber asseritur, & mordens. Unde non immeritò dum Israëliticus populus terras in castrorum partitione susceperet, primus Dan ad Aquilonem castrametatus est, illum scilicet signans, qui in corde suo dixerat: *Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.* De quo & per Prophetam dicitur: *A Dan audiuus est fremitus equorum ejus.* Qui non solum coluber, sed etiam cerasstes vocatur: cerata enim graecè cornua dicuntur. Serpens qui hic cornutus esse perhibetur, per quem dignè Antichristi adventus asseritur: quia contra vitam fidelium cum morsu pestiferae praedicationis armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiore esse quam viam? Fit ergo Dan coluber in via, quia in praesentis vitae latitudine eos ambulare provocat, quibus quasi parcendo blanditur: sed in via mordet; quia eos, quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cerasstes in semita: quia quos fideles reperit, & se se ad praeccepti caelestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidae persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, & in persecutionis angore, post beneficia fidei dulcedinis exercet cornua potestatis. Quo in loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursum labentium temporum spumat, & quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur, cerasstes iste equi ungulas mordere perhibetur: ungulas quippe equi mordere, est extrema saeculi feriendo contingere, ut cadat ascensor ejus retro. Ascensor equi est quisquis extollitur in dignitatibus mundi, qui retro cadere dicitur, & non in facie, sicut Saulus cecidisse memoratur. In facie enim cadere, est in hac vita suas unquamque culpas cognoscere, easque poenitendo desistere. Retro verò quo non

EGO
IM
m.3

555

videtur cadere, est ex hac vita repente decedere, & ad quæ supplicia ducatur ignorare. Et quia Judæa erroris sui laqueis capta pro Christo Antichristum expectat, bene Jacob eodem loco repente in electorum vocem conversus est, dicens: *Salutare tuum expectabo, Domine*, id est, non sicut infideles Antichristum, sed eum, qui in redemptionem nostram venturus est, verum credo fideliter Crisum.

Gen. 49.

De reproborum iactura, & electorum humilitate. In comment. 2. ecb. l. 1. hom. 9.

CAPUT LXXVIII.

Item unde supra.

Verendum nobis est, cur Paulus pergens Damascum superno illustratus lumine in faciem cadit, & de ascensore equi, id est hujus mundi gloria elato dicitur: *Ut cadat ascensor ejus retro: quia de persecutoribus Domini scriptum est: Abiēte retrorsum, & cecidēre in terram.* Quid est hoc quod electi in faciem, & reprobi retrorsum cadunt, nisi quod omnis, qui post se cadit, ibi proculdubio cadit, ubi non videt? Iniqui ergo quia in invisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur, quia ibi corruunt ubi quid eos sequitur modò videre non possunt. Iusti verò, quia in istis visibilibus semetipsos sponte dejiciunt, ut in invisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti videntes humiliantur.

CAPUT LXXIX.

Benjamin lupus rapax manè comedit prædam, & vesperè dividet spolia.

Quis hoc loco Benjamin nomine, nisi Paulus Apostolus designatur? de Benjamin stirpe genitus, qui manè comedit prædam: quia in primordiis suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriae satisfacit: vesperè spolia dividit, quia fidelis postmodum factus, sacra eloquia exponendo distribuit.

De perfectione, & doctrina Pauli Apostoli. In exp. B. 1. ecb. l. 18. c. 9.

Finis Libri Genesis.

CAPITVLA LIBRI
EXODI.

1. Quia timerunt obstetrices Deum, edificavit eis domos.
2. De Moysē quod occiso Aegyptio dum in desertum secessisset visionem vidit.
3. Item unde supra de flamma in rubo.
4. Item unde supra.
5. Quod plebi Israëlita Chanaan terra promittitur.
6. Item unde supra.
7. Quod Angelus, qui Moysi apparuisse describitur, modò Angelus, modò Dominus memoratur.
8. Quod Moyses ad liberandum populum missus est, cum Pharaō duris operibus ad operandum fuerat excitatus.
9. De virga in colubrum versa.
10. Videat Dominus, & judicet quomodo fecere fecistis odorem nostrum coram Pharaone, & servis ejus.
11. Item unde supra.
12. Ecce constitui te Deum Pharaonis.
13. Abominaciones Aegyptiorum immolabimus

- Domino Deo nostro.
14. Item unde supra.
15. Quod Aegyptius muscarum plaga percussa sit.
16. Ventus urens levavit locustas.
17. Induravit Dominus cor Pharaonis.
18. De vasis aureis & argenteis ex Aegypto sublatis.
19. Sument de sanguine agni, ac ponent super utrumque possem.
20. In primogenitum asini mutabis ovem.
21. Cum emisit Pharaō populum, non eos eduxit Dominus per viam terra Philisthim.
22. Quod columna, qua in eremo populum praibat, per diem in nubem, & per noctem in ignem apparuit.
23. Quid clamas ad me?
24. De manna filiis Israel desuper data.
25. Manus Moysi erant graves.
26. Quod legem daturus Dominus in igne fumoque descendit.
27. Quod Israël verba Dei in monte audire non valens, præcepta in campestribus accepit.
28. Quod Moyses ascendit, & Dominus in monte descendit.
29. Stetit populus de longè, Moyses autem accessit ad caliginem, in qua erat Dominus.
30. Altare de terra facietis.
31. Si emeris servum Hebraum, sex annis serviet tibi, in septimo egredietur liber.
32. Si quis aperuerit cisternam, & non aperuerit eam.
33. Cum debet tibi quidpiam frater tuus, cum abstuleris pignus ab eo, ante occasum pignus restitue.
34. Quod Moyses accepturus legem in montem ascendit.
35. Facies quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor partes anguli.
36. Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex utraque parte oraculi.
37. Item unde supra.
38. Parabis & acetabula, ac phialas, turibula, & cyathos.
39. Item unde supra.
40. Facies & candelabrum ductile ex auro mundissimum.
41. De decem cortinis tabernaculi, & sagis cilicinis xi.
42. Item unde supra.
43. Quod cum Dominus tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas jubet.
44. Quod columnarum quatuor esse bases argenteas præcepit.
45. Quod constructione tabernaculi ut columna argentea interius starent, paxillos erigi per circuitum exterius iusti sunt.
46. Facies et humerale de auro, & hyacintho, ac purpura.
47. Rationale iudicij facies opere polymito.